

Rikoksen uhrin tukijärjestöt

Poliisin yhteistyö Rikosuhripäivystyksen kanssa ja huomioitavia asioita tukipalveluihin ohjauksessa

Pinja Nieminen

05/2024

TIIVISTELMÄ

Pinja Nieminen: *Rikoksen uhrin tukijärjestöt: Poliisin yhteistyö Rikosuhripäivystyksen kanssa ja huomioitavia asioita tukipalveluihin ohjauksessa*

Opinnäytetyön muoto: *Laadullinen tutkimus*

Julkisuusaste: Julkinen

Ohjaaja: Mika Kyrönviita, Jari Saari

Tutkinto: Poliisi (AMK)

Tässä opinnäytetyössä tutkitaan sitä, millaista yhteistyö Rikosuhripäivystyksen ja Poliisin välillä on. Asiaa selvitettiin haastattelemalla Rikosuhripäivystyksen työntekijöitä sekä tutkinnassa työskenteleviä poliiseja. Yhteistyön molemmilta osapuolilta kysyttiin kysymyksiä heidän omasta toiminnastaan sekä toisen osapuolen toiminnasta.

Tutkimusmenetelmänä käytettiin laadullista tutkimusta, ja haastatelluille lähetettiin avoimia kysymyksiä sisältävät kysymyslomakkeet. Haastateltavat Rikosuhripäivystyksen työntekijät valittiin satumanvaraisesti. Haastatellut poliisit työskentelevät Helsingin poliisilaitoksella rikostutkinnassa ja ennalta estävässä toiminnassa. Haastatellut poliisit valikoituivat siten, että heidän työtehtävissään todennäköisesti ollaan tekemisissä sellaisten asiakkaiden kanssa, jotka ohjataan tukipalveluiden pariin.

Tutkimuksella saatiin tietoa Poliisiin ja Rikosuhripäivystyksen yhteistyöstä, toimijoiden kokemuksia toistensa rooleista ja toiminnasta sekä rikoksen uhrin tukemisesta ja ohjauksesta ylipäätään. Vastauksissa nousi esiin niin positiivisia kokemuksia kuin kehitettäviäkin osa-alueita. Rikoksen uhrin tukipalveluiden pariin ohjaaminen on laissa säädetty poliisin velvollisuudeksi, ja tukipalveluiden pariin hakeutuminen itsenäisesti voi olla rikoksen uhrille haastavaa esimerkiksi raskaan elämäntilanteen vuoksi. Laadukkaiden ja tilanteeseen oikeiden tukipalveluiden saaminen oikeaan aikaan voi olla merkittävässä roolissa rikoksen uhrin elämän jatkamisessa tapahtumien jälkeen.

Opinnäytetyö on suunnattu poliiseille ja tukijärjestöjen edustajille, ja sen tarkoituksena on nostaa esille osapuolten välisen yhteistyön tämänhetkistä tilaa ja mahdollisesti nostaa esille parannettavia asioita, joiden pohjalta rikoksen uhrin tuen saamista voidaan edistää ja parantaa.

Sivumäärä: 41 + 2

Tarkastuskuukausi ja vuosi: 05/2024

Avainsanat: Rikosuhripäivystys, poliisi, tukipalvelut, asianomistaja, uhri

SISÄLLYSLUETTELO

1 Johdanto	2
2 Ajankohtaista	2
3 Tutkimusmenetelmät ja toteutus.....	4
3.1 Kvalitatiivinen eli laadullinen tutkimus.....	4
3.2 Tutkimuskysymykset ja aiheen rajaaminen.....	6
3.3 Tiedonkeruu	7
4 Sääntely	8
4.1 Rikoksen uhri	8
4.2 Lainsäädäntö ja tukihenkilöt	8
4.3 Rikosuhridirektiivi	10
4.4 Rikoksen uhrin suojelutarpeen arviointi	13
4.5 Rikoksen uhrin kohtaaminen, ohjaaminen ja tukeminen	19
4.6 Yhteystietojen välittäminen tukijärjestölle	20
5 Asianomistajan tukijärjestöt.....	21
5.1 Asianomistajan tuki	21
5.2 Rikosuhripäivystys.....	22
5.3 Huoma ry	23
5.4 Nollalinja	23
5.5 Raiskauskriisikeskus Tukinainen	24
5.6 Muita tukijärjestöjä- ja palveluita.....	24
6 Aiemmin havaittuja parannuskohteita tukipalveluihin ohjauksessa ja tiedonsaannissa	26
7 Yhteistyötavoista ja aiempi tutkimus aiheesta	28
8 RIKU:n työntekijöiden haastattelu	29
9 Poliisien haastattelu	33
10 Yhteenveto ja johtopäätökset	37
LÄHTEET.....	40
LIITE 1	42
LIITE 2.....	43

1 JOHDANTO

Vuonna 2022 poliisin, rajavartiolaitoksen ja tullin tietoon tuli yhteensä 473 100 rikoslakirikosta. Vuonna 2023 rikoslakirikoksia tuli vastaavasti esitutkintaviranomaisien tietoon 508 000, joka tarkoitti 6,7 % nousua edeltävään vuoteen (Tilastokeskus 2023.) Rikokset ja rikollisuus siis koskettavat ainakin jossain määrin monia suomalaisia heidän elämänsä aikana. Erilaiset rikokset koskettavat ihmisiä eri tavalla. Tähän voi vaikuttaa mm. rikoksen laatu ja ihmisen omat henkilökohtaiset ominaisuudet sekä se, missä asemassa rikoksen kohtaava henkilö on rikokseen nähden. Rikoksilla on aina tekijä. Lisäksi rikoksella voi olla asianomistaja eli uhri ja todistaja. Tässä opinnäytetyössä keskitytään rikoksen uhrin eli asianomistajan asemaan sekä uhreille tarkoitettuihin tukipalveluihin. Lisäksi käsitellään poliisin tehtäviä ja toimintaa uhrien ohjaamisessa Rikosuhripäivystyksen (RIKU) pariin sekä Rikosuhripäivystyksen ja poliisin välistä toimintaa. Myös muita tukipalveluiden tarjoajia esitellään tiedon lisäämiseksi eri vaihtoehdoista.

Rikoksen uhrin oikeudet ja tukeminen on aihe, joka on ajankohtainen ja edelleen kehitettävissä oleva asia. Poliisi ohjaa rikoksen uhreja tukipalveluiden pariin, ja taustalla vaikuttaa mm. vuonna 2012 annettu Rikosuhridirektiivi (2012/29/EU) sekä Esitutkintalaki (805/2011). Vaikka rikoksen uhrin oikeudet ja hänelle kuuluva tuen piiriin ohjaus on määritelty lainsäädännössä, on siinä edelleen käytännössä epäkohtia sekä parannettavia osa-alueita. Opinnäytetyössä haastatellaan Rikosuhripäivystyksen työntekijöitä sekä poliiseja. Haastatteluiden tavoitteena on saada tietoa RIKU:n ja Poliisin välisestä yhteistyöstä ja tukipalveluihin ohjauksesta.

2 AJANKOHTAISTA

Valitsin aiheen, koska se on mielestäni tärkeä, ajankohtainen ja vaatii lisää huomiota. Samasta aihepiiristä on tehty aiemminkin opinnäytetöitä hieman eri näkökulmista. Käsitelen työssäni uhrin tukipalveluihin ohjaamista Rikosuhripäivystyksen työntekijöiden näkökulmasta ja poliisin tutkinnassa työskentelevien poliisien näkökulmasta. Lisäksi selvitän, millaista yhteistyö uhrin auttamiseksi on Poliisin ja

Rikosuhripäivystyksen välillä tällä hetkellä. Vuonna 2023 ilmoitettujen seksuaalirikosten määrä kasvoi edellisvuoteen nähden 29,6 prosentilla, mihin osaltaan vaikuttaa vuonna 2023 voimaan tullut seksuaalirikoslakiuudistus. Myös henkeen ja terveyteen kohdistuneet rikokset kasvoivat 6,5 prosentilla, ja varkausrikokset 2,5 prosentilla. (Tilastokeskus 2023.) Nämä kaikki ovat sellaisia rikostyyppisiä, joiden uhreina useimmiten hakeudutaan tukipalveluiden pariin RIKU:lle (Rikosuhripäivystys 2023). Voidaan siis pitää tärkeänä sitä, että poliisiin ohjaus tukipalveluihin on aktiivista ja ajantasaista, ja että RIKU:lla on nopeita ja laadukkaita palveluita sinne ohjatuille ja hakeutuneille rikoksen uhreille.

Aihe ja erityisesti siihen liittyvät ongelmakohdat ovat olleet esillä myös mediassa viime vuosien aikana. Esimerkiksi MTV Uutiset on uutisoinut vuonna 2020 poliisin vaihtelevasta ohjaamisesta tuen ja avun piiriin. Uutisessa nostetaan esille poliisin ohjaamien uhrien lukumäärien alueellisia eroja. Uutisessa on käytetty Rikosuhripäivystyksen tilastoja. Alueelliset erot maantieteellisesti lähekkäisissäkin paikoissa voivat olla ohjaamisen suhteen suuria: vuonna 2019 Helsingissä on ohjattu Rikosuhripäivystykseen melkein 16 ihmistä kymmentä tuhatta asukasta kohti, kun Vantaalla vastaava luku oli hieman alle 2. Ohjauksen lisäksi lukuihin vaikuttaa muitakin tekijöitä, kuten esimerkiksi vakavan rikollisuuden määrä. Lisäksi poliisi ohjaa asianomistajia eli uhreja myös muiden tukijärjestöjen pariin, joka ei näy Rikosuhripäivystyksen tilastoissa (Eklund 2020.) Tukipalveluihin ohjaamiseen liittyvät maantieteelliset erot nousevat esille aiemmissa aiheeseen liittyvissä opinnäytetöissä, uutisoinnissa sekä tätä opinnäytetöitä varten tehdyissä RIKU:n työntekijöiden haastatteluissa.

Yllä mainittua uutista varten on haastateltu Itä-Uudenmaan poliisilaitoksen, johon myös Vantaa kuuluu, rikoskomisario Heidi Niemeä. Hänen mukaansa Vantaalla ohjataan rikoksen uhreja tukipalveluihin kuten muuallakin. Niemi uskoo, että Vantaalla harvempi rikoksen uhri haluaa olla yhteydessä Rikosuhripäivystykseen tai on halukas suostumaan siihen, että poliisi välittäisi hänen tietonsa Rikosuhripäivystykselle. Niemi tuo esille myös sen, että Helsingin alueella työskentelee osan viikosta Rikosuhripäivystyksen työntekijä, jolloin olosuhteet tuen pariin ohjaamiseen ovat erityisen otolliset. Niemen mukaan haasteita rikoksen uhrin ohjaamiseen tuo erityisesti henkilöstön suuri vaihtuvuus ja lisäkoulutuksen tarve. (Eklund 2020.)

Vuonna 2023 MTV Uutiset julkaisi uutisen, jossa kerrottiin, että vuosina 2018–2022 RIKU:n asiakasmäärä oli kasvanut kaksinkertaiseksi ja jatkanut edelleen kasvuaan vuonna 2023. Rikosuhripäivystys kertoi tiedotteessaan, että RIKU:n tämänhetkinen rahoitus ei riitä kattamaan järjestön kasvaneita henkilöresursseja, ja että laskelmien mukaan sen palvelutason ylläpitäminen vuonna 2024 ei ole mahdollista ilman valtionavustuksen indeksikorostusta, jota ei esitetty Oikeusministeriön talousarvioesityksessä. Tukipalveluiden tuottamisen valtionavustus on pysynyt 4,7 miljoonassa eurossa vuodesta 2022 asti. Asiakasmäärän kasvun vuoksi palvelutoiminnan tehostamisessa on panostettu puhelinauttamiseen. (Korteniemi 2023.) RIKU:n tiedotteen mukaan yleisimmät syyt uhrin asiakkuuteen ovat läheisväkivalta, seksuaalirikokset ja omaisuusrikokset. Myös verkkorikosten uhrien määrä on kasvanut viime vuosien aikana. Viime aikoina haasteeksi ovat nousseet uhrien pitkät rikosprosessit ja siihen liittyvä epä tietoisuus. RIKU:n palveluiden supistaminen voi kohdentua chat- ja puhelintukeen sekä kasvokkain annettavaan tukeen ja neuvontaan. Vuonna 2023 RIKU:n asiakasmäärä kasvoi 11 prosentilla edellisvuoteen nähden. (Rikosuhripäivystys 2023, 2024.)

3 TUTKIMUSMENETELMÄT JA TOTEUTUS

3.1 Kvalitatiivinen eli laadullinen tutkimus

Valitsin tutkimusmenetelmäksi kvalitatiivisen eli laadullisen tutkimuksen. Lähetin haastateltaville kysymyslomakkeet, joissa oleviin kysymyksiin he saivat vastata avoimesti omin sanoin haluamallaan laajuudella. Kvalitatiiviselle tutkimukselle tyypillistä on se, että sillä pyritään kokonaisvaltaiseen tiedonhankintaan. Tieto kerätään ihmisiltä, ja tutkimustapojen valinnalla pyritään saamaan tutkittavan ääni kuuluviin. Tällaiselle tutkimukselle on tyypillistä myös joustavuus toteutuksessa ja se, että suunnitelmia voidaan muuttaa olosuhteiden mukaisesti. (Hirsjärvi ym. 2007, 157–160.) Omassa työssäni hankin vastaukset Rikosuhripäivystyksen työntekijöiltä ennen poliiseja, jolloin pystyin RIKU:n työntekijöiden vastausten perusteella vielä muokkaamaan poliiseilta kysyttäviä kysymyksiä tarpeen mukaan. Valitsin opinnäytetyöhöni kvalitatiivisen tutkimuksen, koska uskoin sen avulla saavani ky-

symyksiini laaja-alaiset vastaukset, joissa vastaaja voi vastata kysymykseen haluamastaan näkökulmasta. Oman kokemukseni mukaan näin voi saada vastauksia lisäksi myös kysymyksiin, joita ei itse edes alun perin esittänyt, mutta joiden näkökulmat vastaaja koki siinä yhteydessä tärkeäksi nostaa esille.

Kvalitatiivisella tutkimuksella on tiettyjä ominaispiirteitä, jotka usein ovat läsnä tutkimuksessa. Ne eivät kuitenkaan ole millään tapaa velvoittavia tai aina läsnä kaikessa kvalitatiivisessa tutkimuksessa. Yleisesti kvalitatiivisen tutkimuksen piirteenä voidaan pitää epäilyä itsestään selvästi tiedettyjä asioita kohtaan. Tämä tarkoittaa sitä, että vaikka jotain ajatellaan jo tiedettävän, pyritään tutkimuksessa etäännyttämään tästä ajatuksesta ja näkemään tutkittava asia vierain silmin. Kvalitatiivisella tutkimuksella tutkitaan usein jotain yhteiskunnallista ja ajankohtaista kysymystä, kuten esimerkiksi asunnottomuutta. Usein kvalitatiivisessa tutkimuksessa hyödynnetään kvalitatiivista aineistoa, eli esimerkiksi keskusteluja, tekstejä ja haastatteluja. Myös tilastojen hyödyntäminen on kuitenkin mahdollista kvalitatiivisessa tutkimuksessa, mutta niiden tulkinta tehdään kuitenkin laadullisesti. Kvalitatiivisen tutkimuksen tulosta ei ensisijaisesti esitetä numeerisessa muodossa. (Kallinen ym. 2021.)

Kvalitatiivisessa tutkimuksessa huomioidaan ja arvostetaan sitä, että tutkittavat ihmiset ovat subjektiivisuuden omaavia toimijoita. Tutkimuksessa tunnustetaan se, että tutkittavilla ihmisillä on omia henkilökohtaisia kokemuksia, tavoitteita ja kyky tuottaa merkitys eri asioille. Lisäksi kun ihmiset toimivat yhdessä esimerkiksi työympäristössä, muodostuu jaettuja merkityksiä. Kvalitatiivinen tutkimus korostaakin asianosaisten omia merkityksiä ja tulkintoja. Kvalitatiivisessa tutkimuksessa siedetään se, että tutkittavat asiat eivät ole analysoitavissa ja esitettävissä suoraviivaisesti. Tutkimustulosten monimuotoisuutta ja monimutkaisuutta tulee sietää tutkimuksen tuloksia esitettäessä. Yleisesti kvalitatiivisessa tutkimuksessa saadaan vastauksia mitä- ja miten- kysymyksiin. Lisäksi laadullisen tutkimuksen katsotaan olevan analyysivetoista, eli tutkimuksen tuloksista nousee esille joitakin asioita, joita vertaillaan teoriaan taikka aiempaan tutkimukseen. (Kallinen ym. 2021.)

3.2 Tutkimuskysymykset ja aiheen rajaaminen

Opinnäytetyön tutkimuskysymykset ovat:

- 1) Minkälaista yhteistyö Poliisin ja Rikosuhripäivystyksen välillä on?

Vastausta tähän kysymykseen haetaan sekä Rikosuhripäivystyksen että Poliisin näkökulmasta. Haastatteluiden avulla pyritään selvittämään yhteistyön nykytilaa, siinä mahdollisesti olevia kehityskohteita sekä hyvin toimivia toimintamalleja. Poliiseilta ja RIKU:n työntekijöiltä kysytään ajatuksia omasta ja toisen osapuolen toiminnasta.

- 2) Mitä poliisin tulee ottaa huomioon ohjatessaan rikoksen uhria tukipalveluiden pariin?

Tällä kysymyksellä halutaan selvittää sitä, miten itse ohjaamistilanne mahdollisesti vaikuttaa rikoksen uhrin tukipalveluiden pariin päätymisessä. Tähän kysymykseen haetaan ajatuksia sekä RIKU:n että poliisien haastattelujen kysymyksillä.

- 3) Milloin ja miten poliisi ohjaa rikoksen uhreja tukipalveluihin?

Kysymykseen haetaan vastausta sekä Rikosuhripäivystyksen että Poliisin näkökulmasta. Rikosuhripäivystykseltä selvitetään heidän näkökulmastaan vastausta kysymykseen mm. ohjausten lukumäärän, vastaajien omien kokemusten sekä kansallisten erojen pohjalta. Poliisin näkökulmasta pyritään selvittämään sitä, millaisissa tilanteissa poliisit ohjaavat asiakkaan RIKU:n tukipalveluihin ja miten ohjaus käytännössä tapahtuu.

3.3 Tiedonkeruu

Aluksi etsin tietoa siitä, minkälainen velvollisuus Poliisilla on ohjata rikoksen uhri tukipalveluiden pariin. Eniten tietoa löysin lainsäädännöstä ja Rikosuhridirektiivistä (2012/29/EU). Rikoksen uhrin tukipalveluista etsin tietoa internetistä ja erityisesti järjestöjen omilta sivuilta. Perustiedot ja tukijärjestöjen keskeisimmät palvelut ja toimintaperiaatteet keräsin järjestöjen sivuilta. Järjestöjen sivustoilta löysin myös yhteystietoja henkilöille, joille pystyin lähettämään omat kysymykseni opinnäytetyötäni varten. Lähestyin sopivia henkilöitä sähköpostilla, johon liitin kysymyslomakkeeni. Keräsin haastateltavilta tiedot Google Forms- lomakkeella, jonka lähetin haastateltaviksi pyydetyille henkilöille sähköpostitse. Poliisit, jotka työtä varten on haastateltu, työskentelevät Helsingin poliisilaitoksella läheis- ja seksuaalirikosten parissa tutkinnan puolella ja ankkuripoliisina.

Haastatellut poliisit valikoituivat tutkinnan puolelta, sillä valvonta- ja hälytyssektorilla työskentelevien poliisien haastatteluista ei olisi todennäköisesti saatu työhön yhtä laajoja vastauksia. Haastattelin ensin Rikosuhripäivystyksen työntekijät, ja sen jälkeen poliisilaitoksen työntekijät. Rikosuhripäivystyksen työntekijöiden vastaukset kysymyksiini auttoivat minua saamaan heidän näkökulmansa tässä opinnäytetyössä tutkittaviin asioihin, ja siten vielä tarkentamaan ja luomaan mahdollisimman tarkoituksenmukaiset kysymykset haastateltaville poliiseille. Ennen poliisien haastattelua lähetin tutkimuslupahakemuksen Helsingin poliisilaitokselle, ja tutkimusluvan hyväksymisen jälkeen pystyin lähettämään kysymyslomakkeeni siellä työskenteleville poliiseille.

Valikoin sattumanvaraisesti sen, kenelle lähetän kyselyn. Valitsin haastateltaviksi väkivaltarikostutkinnassa (läheisväkivalta- ja seksuaalirikostutkinta) työskenteleviä poliiseja, koska väkivaltarikoksia kokeneet rikoksen uhrit ovat merkittävin osa RIKU:n asiakaskuntaa ja väkivaltarikoksia tutkivilla poliiseilla on paljon kokemusta tukipalveluihin ohjaamisesta. Näin sain työhön läheisväkivalta- ja seksuaalirikostutkijoiden näkökulman. Lisäksi lähetin kyselyn ennalta estävässä toiminnossa työskentelevälle poliisille, mitä kautta sain ankkuripoliisina työskentelevän poliisin näkökulman aiheeseen.

4 SÄÄNTELY

4.1 Rikoksen uhri

Kirjassaan *Rikos ja Rikosprosessi* Satu Rantaeskola on määritellyt asianomistajan eli rikoksen uhrin rikosprosessissa. Tämän mukaan rikoksen uhri on sen oikeushyvän haltija, jota on rikoksella välittömästi vaarannettu tai loukattu. Rikoksen uhri voi olla myös se, jolle on välittömästi rikoksen seurauksena syntynyt yksityinen oikeudellinen vaatimus. Rikoksen uhrin lisäksi asianomistajana voi olla myös välillinen uhri eli taho, jolle rikos on voinut aiheuttaa vahinkoa vaikkei se kohdistunut suoraan häneen. Tällaisia rikoksia ovat esimerkiksi henkirikokset. Asianomistajan asemassa voi olla joko luonnollinen henkilö tai oikeushenkilö. (Rantaeskola 2019, 27.) Luonnollisella henkilöllä tarkoitetaan tässä ihmistä ja oikeushenkilöllä voidaan viitata esimerkiksi yritykseen.

4.2 Lainsäädäntö ja tukihenkilöt

Poliisilain (872/2011) 1 luvun 1 momentissa on määritetty, että poliisi toimii turvallisuuden ylläpitämiseksi yhteistyössä muiden viranomaisten sekä asukkaiden ja yhteisöjen kanssa. Yhteistyö muiden toimijoiden kanssa on siis lainsäädännössäkkin määritelty keskeiseksi ja tärkeäksi poliisityön kannalta. Esitutkintalain (805/2011) 4 luvun 18 §:n Ilmoitus asianomistajan oikeuksista mukaan esitutkintaviranomaisen tulee ilmoittaa asianomistajalle käytettävissä olevista tukipalveluista ilman aiheutonta viivytystä siinä laajuudessa kuin se on tarpeellista ottaen huomioon erityisesti asianomistajan henkilöön liittyvät seikat sekä rikoksen laatu. Lisäksi asianomistajalle tulee edellä mainituin edellytyksin ilmoittaa oikeudesta tukihenkilöön tai oikeudenkäyntiavustajaan oikeudenkäynnistä rikosasioissa annetun lain 2 luvun säättämin edellytyksin. Esitutkintaviranomaisen on ilmoitettava uhrille myös niistä keinoista, joita voidaan käyttää uhrin suojelemiseksi hänen turvallisuuteensa tai terveyteensä liittyvältä uhalta. Lisäksi tutkija voi pyynnöstä sallia myös tukevan henkilön läsnäolon kuulustelussa, mikäli salassapitovelvollisuus ei vaaranna ja rikoksen selvittäminen vaikeudu. Tukeva henkilö voidaan sallia tällaisissa tapauksissa rikoksen asianosaisille ja todistajille. Esitutkintalain 7 luvun 12 §:ssä säädetään kuultavaa tukevien henkilöiden läsnäolosta. Sen mukaan asianosaisen avus-

tajalla ja asianomistajalle eli uhrille määrättyllä avustajalla on oikeus olla läsnä päämiestään kuultaessa, ellei tutkinnanjohtaja ole kieltänyt sitä painavista rikostutkinnallisista syistä.

Asianosaisten tukemiseen rikosasiassa liittyy monia eri tahoja. Erilaisia asianosaista tukevia tahoja ovat Laki oikeudenkäynnistä rikosasioissa (689/1997) mukainen ROL-tukihenkilö, RIKU-tukihenkilö ja Esitutkintalain (805/2011) mukainen ETL-kuulusteltavaa tukeva henkilö. ROL-tukihenkilö on ainoa, joka lainsäädännön mukaan on mahdollinen ainoastaan asianomistajalle eli uhrille. ROL-tukihenkilö voidaan määrätä asiaomistajalle samoin edellytyksin kuin ROL-oikeudenkäyntiavustaja, ja tämän määrääminen voi tulla kyseeseen esimerkiksi henkeen ja terveyteen liittyvien rikosten ja seksuaalirikosten uhreille. ETL-kuulusteltavaa tukeva henkilö voi olla käytännössä kuka tahansa henkilö, jonka kuultava haluaa tuekseen kuulusteluun. Kyseessä voi olla esimerkiksi joku hänen sukulaisensa tai ystävänsä. Lainsäädännöllisesti RIKU-tukihenkilö vastaa ETL-tukevaa henkilöä, ja RIKU:n kautta onkin käytännössä yleisintä saada tukihenkilö kuulusteluun. RIKU-tukihenkilöt ovat tehtävänsä valittuja ja koulutettuja vapaaehtoisia. (Rantaeskola 2019, 145–147.)

Laki oikeudenkäynnistä rikosasioissa (689/1997) 2 luvun 9 §:n mukaan tukihenkilön tehtävä esitutkinnassa ja oikeudenkäynnissä on auttaa uhria asian käsittelyyn liittyvissä kysymyksissä ja olla hänen henkilökohtaisena tukenansa. Rikosuhripäivystyksen palvelupisteeltä voi saada tukihenkilön. Tukihenkilö antaa uhrille käytännön neuvoja rikosprosessiin liittyen sekä auttaa jatkoavun saamisessa. Uhri voi myös keskustella luottamuksellisesti tunteista, joita rikosprosessi mahdollisesti herättää. Tukihenkilöt ovat joko koulutettuja vapaaehtoistyöntekijöitä tai RIKU:n ammattilaisia. (Rikosuhripäivystys 2024.)

Rikosuhridirektiivi (2012/29/EU) on vaikuttanut myös Esitutkintalakiin sisällytettyihin velvoittaviin sääntelyihin. Poliisilla on siten sekä rikosuhridirektiivin että esitutkintalain mukaan velvollisuus antaa asianomistajalle vahvistus rikosilmoituksen vastaanottamisesta (ETL 3:1), välittää asianomistajan yhteystiedot tukipalveluita tarjoavalle taholle (ETL 4:10) ja suorittaa uhrin suojeluntarpeen määrittäminen jokaiselle asianomistajalle (ETL 11:9a). Lisäksi poliisin on asianomistajan niin halutessa annettava hänelle ilmoitus tutkintavangin tai vangin vapautumisesta (ETL 4:19) sekä suorittaa erityisen suojelun tarpeessa olevan asianomistajan kuulustelu

hänen henkilökohtaiset ominaisuutensa sekä rikoksen laatu huomioon ottaen (ETL 7:21). (Rantaeskola 2019, 141.)

4.3 Rikosuhridirektiivi

Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiivissä 2012/29/EU säädetään rikoksen uhrien oikeuksista sekä suojeluun ja tukeen liittyvistä vähimmäisvaatimuksista. Rikosuhridirektiivin mukaan henkilöä tulee pitää uhrina siitä riippumatta, onko kyseisen rikoksen tekijää tunnistettu, pantu syytteeseen, pidätetty tai tuomittu. Myöskään uhrin ja rikosentekijän välisellä perhesuhteella ei tule olla vaikutusta siihen, pidetäänkö henkilöä uhrina. Direktiivin mukaista suojelua tulee antaa myös rikoksen välillisille uhreille, eli esimerkiksi henkirikoksen uhrin perheenjäsenille. (Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiivi 2012/29/EU, 59.)

Rikosuhridirektiivin mukaan toimivaltaisten viranomaisten, uhrien tukipalvelujen ja korjaavan oikeuden palvelujen tiedotuksen ja neuvonnan tulee olla sellaista, jonka uhri ymmärtää. Lisäksi neuvonnan ja tiedotuksen tulisi olla erilaisten välineiden avulla toteutettavaa, selkeää sekä kielellisesti helposti ymmärrettävää. Tarjottaessa uhrille tietoa ja neuvontaa on otettava huomioon uhrin henkilökohtaiset ominaisuudet kuten ikä, lukutaito, mahdolliset psyykkiset tai fyysiset haitat, kypsyys sekä emotionaaliset ja älylliset valmiudet. Myös uhrin kielitaidolla on merkitystä. (Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiivi 2012/29/EU, 59.) Tässä korostuu poliisin velvollisuus esitutkintaviranomaisena huolehtia siitä, ettei pelkästään lue uhrille hänelle mahdollisista tukipalveluista ja anna niitä kirjallisena, vaan keskustele asianomistajan kanssa juuri hänen tilanteeseensa sopivista palveluista ja varmistuu siitä, että uhri ymmärtää tilanteensa ja tuen, johon hän on oikeutettu.

Heti kun rikoksen uhri on toimivaltaisen viranomaisen tiedossa, hänelle tulisi tarjota tukea. Tarjotun tuen tulisi ulottua kaikkiin vaiheisiin rikosoikeudellisessa menettelyssä ja jatkua myös sen jälkeen uhrin tarpeiden mukaisesti. Tukea tulisi tarjota monipuolisin keinoin välttämättä liiallisia muodollisuuksia. Tarjotun tuen tulisi olla EU:n jäsenvaltion alueella maantieteellisesti riittävän kattavasti saatavilla, jotta uhri pystyy sijainnistaan riippumatta hyödyntämään tarjottuja tukipalveluita. Myös rikoksen vakavuus ja sen seurauksena mahdollisesti tarvittavat erityistukipalvelut tulee ottaa huomioon. Tarvittaessa uhrien tukipalvelut ohjaavat uhrin ammattiauttajien,

esimerkiksi psykologien, palvelujen pariin. Tukipalveluilta ei siis edellytetä laaja-alaisesti erikois- ja ammatillista asiantuntemusta. (Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiivi 2012/29/EU, 61.)

Rikosuhridirektiivissä mainitaan erityisen haavoittuvassa asemassa oleviksi rikoksen uhreiksi henkilöt, jotka esimerkiksi altistuvat toistuvasti läheisväkivallan uhreiksi sekä sukupuoleen perustuvan väkivallan kohteiksi joutuneet henkilöt. Tällaisissa tilanteissa tuen tarjoamisen lähestymistapa ja itse tukipalvelut tulisi olla sellaisia, että ne ottavat huomioon myös uhrin, rikoksen tekijän sekä mahdollisten lasten väliset suhteet ja näihin liittyvän sosiaalisen ympäristön. Tällaisten rikosten uhrien tukeminen vaatii erityistukipalveluita ja henkilöstöä, jotka kohtaavat uhrin hienotunteisesti ja ihmisarvoa kunnioittaen. Lähestymistapa erityistukipalveluita tarjottaessa ja toteutettaessa tulisi olla yhtenäistä ja uhreille kohdennettua. Esimerkkejä erityistukipalveluista ovat välitön lääketieteellinen apu, suoja ja turvallinen majoitus, psykologinen apu sekä oikeudellinen neuvonta ja asianajopalvelut. (Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiivi 2012/29/EU, 61.)

Tukipalveluiden tarjoamisella ja rikoksen uhrin kohtaamistilanteilla on merkittävä rooli toistuvasti uhriksi joutuneiden uhrikierteen katkaisemiseksi. Tätä voidaan edesauttaa rohkaisemalla rikosilmoituksen tekemiseen ja välittämällä uhrille luotettavia tukipalveluita. Myös vuorovaikutus on tärkeässä roolissa viranomaisen kohdatessa rikoksen uhrin. Viranomaisten tulisi vastata uhrin tekemiin ilmoituksiin hienotunteisesti, syrjimättömästi, ammattitaitoisesti ja kunnioittavasti. Näin toimimalla voitaisiin mahdollisesti vähentää rikosten ilmoittamatta jättämistä. (Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiivi 2012/29/EU, 64.)

Rikosuhridirektiivin 8 artiklassa säädetään rikoksen uhrien oikeudesta käyttää tukipalveluita. Jäsenvaltioiden on pidettävä huolta siitä, että uhrilla on käytettävissään maksuttomia hänen tarpeidensa mukaisia luottamuksellisia tukipalveluita, jotka ovat hänen käytössään tarpeen mukaan ennen rikosoikeudellista menettelyä, sen aikana sekä sen jälkeen. Myös uhrin perheenjäsenillä on oikeus tukipalveluihin. Rikosuhridirektiivin mukaisesti uhrin tukipalvelut voivat olla julkisia tai valtiosta riippumattomia järjestöjä, ja ne voivat toimia joko vapaaehtoisten taikka ammattilaisten toimesta. Jäsenvaltiolla on vastuu siitä, että uhrin mahdollisuus tukipalvelusta ei riipu siitä, onko hän tehnyt rikosilmoitusta. (Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiivi 2012/29/EU, 68.)

Rikosuhridirektiivin 9 artiklassa määritetään rikoksen uhrien tukipalveluista saatava tuki eli se, mitä tukipalveluiden on vähintään uhrille tarjottava. Tukipalveluista tulee olla saatavilla uhrille hänen oikeuksiensa käyttämisen kannalta oleellista tietoa, tukea ja neuvontaa. Nämä voivat liittyä mm. uhrin asemaan rikosoikeudellisessa menettelyssä, oikeuden istuntoon valmistautumiseen taikka rikoksesta aiheutuneen vahingonkorvauksen hakemiseen kansallisia järjestelmiä hyödyntäen. Uhrille tulee olla tarjolla asianmukaista tietoa erityistukipalveluista sekä emotionaalista ja mahdollisesti psykologisesta tuesta. Tukijärjestön on tarjottava rikoksen seurauksena syntyneisiin käytännön kysymyksiin ja rikoksesta johtuviin taloudellisiin kysymyksiin liittyviä neuvontapalveluita. Jos julkiset ja yksityiset palvelut eivät tarjoa toistuvasti uhriksi joutumisen, pelottelun ja kostotoimien ehkäisemiseksi liittyvää neuvontaa, tukipalveluiden tulee tarjota tällaista palvelua. (Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiivi 2012/29/EU, 68.)

Jäsenvaltioiden tulee rohkaista tukipalveluiden tarjoajia kiinnittämään erityisesti huomiota rikoksen vakavuuden takia huomattavaa vahinkoa kärsineiden uhrien erityisiin tarpeisiin. Erityistukipalveluiden on tarjottava ja kehitettävä suojan taikka muun väliaikaisen majoituksen järjestämistä uhreille, joilla on riskinä joutua uudelleen uhriksi taikka pelottelun ja kostotoimien kohteeksi sekä kohdennettua tukea mm. seksuaalirikosten ja läheisväkivallan uhreille silloin, kun muut yksityiset tai julkiset tahot eivät niitä tarjoa. (Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiivi 2012/29/EU, 69.)

Rikosuhridirektiivin 4 luku käsittelee uhrin suojelua sekä erityissuojelua tarvitsevan uhrin tunnistamista. Uhrilla on oikeus suojeluun sekä oikeus välttää rikosentekijän kohtaaminen. Uhrilla on myös oikeus suojeluun rikostutkinnan aikana. Tämä tarkoittaa sitä, että rikosilmoituksen viranomaiselle jättämisen jälkeen uhrin kuulustelut tulee suorittaa ilman aiheetonta viivytystä. Uhrin kuulusteluja järjestään vain silloin kuin se on rikostutkinnalle välttämätöntä, ja kuulustelujen lukumäärä pyritään pitämään mahdollisimman alhaisena. Uhrin on lähtökohtaisesti saatava pitää mukanaan oikeudellista edustajaansa ja muuta valitsemaansa henkilöä, ellei perusteluita tätä vastaan ole. Lääketieteellisten tutkimusten määrä on pidettävä niin pienenä kuin mahdollista, ja tutkimuksia tehdään vain silloin kun rikosoikeudellinen

menettely sitä vaatii. (Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiivi 2012/29/EU, 70–71.)

Rikosuhridirektiivissä on määritetty, että sellaisten henkilöiden, jotka todennäköisesti tulevat osallistumaan uhrien henkilökohtaiseen arviointiin eli toteuttavat uhrin erityisen suojelutarpeen arviointia sekä arvioivat sitä, tarvitseeko uhri erityisiä suojelutoimenpiteitä, tulisi saada erityiskoulutusta tämän arvioinnin tekemiseen. Käytännössä tämä tarkoittaa sitä, että jäsenvaltioiden on pidettävä huolta mm. poliisiviranomaisten sekä tuomioistuimen henkilökunnan osalta siitä, että arviointeja toteuttavat henkilöt ovat saaneet tehtävään soveltuvan erikoiskoulutuksen. Rikosuhridirektiivin mukaan uhrin henkilökohtainen arviointi tullee jäsenvaltioiden toimesta tehdä siten, että uhrista tehdään hyvissä ajoin henkilökohtainen arviointi, jotta saadaan selville mahdollinen erityinen suojelutarve. (Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiivi 2012/29/EU, 64, 71.)

4.4 Rikoksen uhrin suojelutarpeen arviointi

Sisäministeriön julkaisemassa Rikoksen uhrin suojelutarpeen arviointimenettelyn käsikirjassa (2016) pyritään selvittämään ja kehittämään rikosuhridirektiivin perusteella uudistetun lainsäädännön edellyttämää rikoksen uhrin suojelutarpeen arviointia eri rikosprosessin vaiheissa. Rikoksen uhrin eli asianomistajan suojelutarpeen arviointi on esitutkintalain 11 luvun 9 a §:n mukaan esitutkintaviranomaisen tehtävä. Näin ollen se kuuluu poliisinkin tehtäviin. Arviointi on tehtävä ilman aiheutonta viivytystä, ja siinä selvitetään mm. se, minkälaiset erityistoimenpiteet saattavat olla tarpeellisia uhrin suojelemiseksi ja onko uhri asiaa käsiteltäessä erityisen suojelun tarpeessa esitutkinnassa taikka oikeudenkäynnissä. Kokonaisuudessaan arvioinnissa tulee ottaa huomioon rikoksen uhrin henkilökohtaiset olosuhteet ja kyseessä olevan rikoksen laatu. Suojelutarpeen arviointi on tehtävä kaikissa sellaisissa rikoksissa, joissa on asianomistaja eli uhri. Arviointi tulee tehdä ennen tutkintatoimien aloittamista tai viimeistään kuulustelussa. Mikäli siihen syntyy menettelyn aikana aihetta, arviointia tulee myös päivittää. (Simanainen ym. 2016, 11.)

Uhrin suojelutarpeen arviointimenettely on kaksivaiheinen. Ensimmäisen vaiheen aikana selvitetään, onko heti selvää, että uhri ei voi olla suojelun tarpeessa henkilökohtaisten ominaisuuksiensa ja/tai rikoksen tyyppin perusteella. Mikäli näin on,

suojelutarpeen arviointi päättyy ensimmäiseen vaiheeseen eikä erillistä lomaketta täytetä. Arvioinnin ensivaiheessa tarkastellaan rikoksen laatua. Esimerkiksi näpistyksen tai muun lievän rikoksen yhteydessä uhri ei yleensä tarvitse erityistä suojelua. Lisäksi tarkastellaan uhrin henkilökohtaisia ominaisuuksia ja olosuhteisiin liittyviä seikkoja, joista aiheutuu uhrille pelkoa tai uhkaavaa tunnetta, jotka olisivat suojelutoimien avulla oikeusprosessin aikana lievitetävissä tai kokonaan poistettavissa. Ensivaiheen arvioinnin lopputulos merkitään kuulustelupöytäkirjaan tilanteen mukaan kirjaamalla joko ”ei tarvetta perusteelliselle arviolle” tai ”erityisten suojelutoimien tarve määritetään arviointilomakkeella”. Uhrin näkemys asioihin tulee ottaa huomioon joka vaiheessa. (Simanainen ym. 2016, 12.)

Mikäli suojelutoimien tarpeen arvioinnin ensivaiheessa saadaan selville jokin seikka, jonka perusteella erityisten suojelutoimien tarve tulisi määrittää, täytetään yhdessä uhrin kanssa arviointilomake. Arviointilomake voidaan täyttää kuulustelun yhteydessä tai sen lopuksi. Arviointilomakkeen avulla uhrin kanssa tehtävä arviointi on suojelutarpeen arvioinnin toinen vaihe. Kun tarvittavat tiedot on merkitty arviointilomakkeelle, tutkinnanjohtaja harkitsee ja arvioi suojelutarvetta hänelle toimitettujen tietojen ja kokonaisharkintansa perusteella. Tämän jälkeen tutkinnanjohtaja esittää arviointilomakkeella esityksensä uhrille tarvittavista suojelutoimista. Yleensä tämä tapahtuu syyttäjän kuulemisen jälkeen. (Simanainen ym. 2016, 13.)

Erityisillä suojelutoimilla pyritään suojaamaan uhria mahdolliselta pelottelulta, lisäkärsimykseltä taikka kostotoimilta esitutinnan ja oikeudenkäynnin aikana. Esitutkinnassa erityisiä suojelutoimenpiteitä toteutetaan, mikäli se ei merkittävästi viivytä asian käsittelyä eikä siitä aiheudu muuta haittaa asian käsittelyssä. Uhrin erityisen suojelun keinoja on se, että kuulustelija on uhrin kanssa samaa sukupuolta, erityiset kuulustelutilat ja se, että sama henkilö suorittaa uhrin kaikki kuulustelut. Jos asianomistajan kuulustelut videoidaan oikeudenkäynnissä todisteena käyttämistä varten, myös tätä pidetään suojelutoimenpiteenä. Oikeudenkäynnin aikaisia suojelutoimenpiteitä ovat uhrin kuuleminen siten, ettei vastaaja ole läsnä, uhrin kuuleminen teknisten apuvälineiden avulla siten, ettei hänen tarvitse olla paikan päällä, uhrin kuuleminen suullisessa käsittelyssä ilman yleisöä ja se, että uhrin esitutkinnassa videoitua kuulustelua käytetään oikeudenkäynnissä todisteena. (Simanainen ym. 2016, 11.)

Suojelutarpeen arvioinnin aikana kuulustelijan tulee kiinnittää huomiota myös omaan toimintaansa. Kuulustelijan toiminnan tulee olla sellaista, ettei se lisää uhrin pelkoja tai kärsimystä esitutkinnassa ja rikosprosessissa. Kuulustelijan tulee kohdella rikoksen uhrin kuulustelussa kunnioittavasti, syrjimättömästi ja ammattitaitoisesti. Kuulustelijan on hyvä kertoa kuultavalle uhrille ainakin lyhyesti rikosprosessin vaiheista ja asian etenemisestä sekä kertoa siitä, miksi asioita käydään niin tarkasti läpi kuulusteluissa, sillä asioiden uudelleen läpikäyminen voi olla rikoksen uhrille hyvin raskasta. Tilanne voi tuntua uhrista paremmalta, kun hän tietää miksi tietyt asiat on selvitettävä kuulustelussa. Kuulusteluiden aikana uhri saattaa myös tulkita kuulustelijaa väärin. Mikäli tällaisia tilanteita syntyy, niistä on tärkeä keskustella uhrin kanssa ja käydä ne läpi. Myös rikoksen uhrin mahdollisilla aiemmilla kokemuksilla rikoksista ja rikosprosessista on merkitystä kuulustelutilanteeseen. (Simanainen ym. 2016, 22–24.)

Jos kuulusteltava on rikoksen uhrina ja rikosprosessissa ensimmäistä kertaa, myös tällä on vaikutusta kuulustelutilanteeseen. Ensimmäistä kertaa uhrina olevalle rikosprosessi on kokonaisuutena uusi kokemus, jolloin hänelle tulee tarjota paljon tietoa siitä, mitä seuraavaksi tapahtuu esitutkinnan, syyteharkinnan ja oikeudenkäynnin aikana. Tietoa kerrottaessa on kuitenkin huomioitava se, ettei uhri pysty sisäistämään kaikkea tietoa prosessista kerralla. Tämän takia tarvittavat tiedot tulisi esittää lyhyesti ja selkeästi, ja tarpeen mukaan niihin voidaan palata uudelleen. Rikosprosessissa ensikertalainen ei myöskään tunne käytettäviä termejä, ja kuulustelijan tulee ottaa tämä huomioon, jotta uhri pystyy kertomaan rikostapah- tumasta. Kuulustelijan tulisi pystyä luomaan turvallinen ilmapiiri, jotta uhri kykenee kertomaan käsiteltävästä asiasta tarkasti ja yksityiskohtaisesti. Jos kuulusteltavan uhrin huomio kiinnittyy esimerkiksi kuulustelijan käytökseen tai eleisiin, voi uhrin kertomus yksityiskohtineen heikentyä. Uhrin henkilökohtaisiin olosuhteisiin liittyvät seikat ovat asioita, joista uhri kertoo kuulustelijalle pääsääntöisesti avoimella ker- ronnalla, eikä esimerkiksi uhrin seksuaalisesta suuntautumisesta tai uskonnosta kysytä erikseen, elleivät ne liity käsiteltävään rikokseen. Kuulustelijan tarpeen mu- kaan esittämien tarkentavien kysymyksien tulisi olla suoria ja sopivasti rajattuja. (Simanainen ym. 2016, 23.)

Esitutkintaviranomainen on velvollinen ilmoittamaan rikoksen uhrille hänen mahdollisuudestaan saada oikeudenkäyntiavustaja tai tukihenkilö oikeudenkäyntiin oikeudenkäynnistä rikosasioissa säädetyn lain 2 luvun mukaisesti sekä uhrin oikeudesta avustajaan esitutkinnassa. Se, että rikoksen uhri saa tarvittaessa itselleen tukihenkilön, vaikuttaa hänen koko oikeusprosessiin osallistumiseen. Poliisilla ja muilla esitutkintaviranomaisilla on käytössään esite rikoksen uhreille, joka sisältää oikeusministeriön päivittämät keskeisimmät uhrille kerrottavat asiat selkokielellä. Esite voidaan lähettää kuulustelukutsun mukana uhrille, jolloin hän voi tutustua sen sisältöön etukäteen. Kuitenkin viimeistään kuulusteluissa esite käydään läpi uhrin kanssa samalla asioista kertoen. Esite sisältää perustietoja rikoksen uhrin tukipalveluista. (Simanainen ym. 2016, 24.)

Mikäli uhri suostuu yhteystietojensa välittämiseen, poliisi välittää ne Rikosuhripäivystykselle. Poliisin tulee välittää uhrin tiedot viipymättä aina silloin, kun suojelutarpeen arvioinnissa tullaan siihen tulokseen, että hän tarvitsee erityisiä suojelutoimia. Myös tällöin on oltava uhrin suostumus tietojen välittämiseen. Jos arvioinnissa tullaan siihen tulokseen, että erityisiä suojelutoimenpiteitä ei tarvita, yhteystiedot kuitenkin välitetään uhrin suostuessa Rikosuhripäivystykseen myös silloin, kun rikoksen luonne taikka rikoksen vaikutus uhrin henkilökohtaisiin olosuhteisiin puoltavat tukipalveluihin yhteyttä ottamista. Rikoksen uhrin henkilökohtaisia oloja arvioitaessa otetaan erityisesti huomioon hänen aiemmat kokemuksensa rikoksista sekä uhrin suhde tai riippuvuussuhde rikosentekijään. Suojelutarpeen arvioinnin tehneen kuulustelijan on tärkeä välittää kaikki esille tulleet seikat tutkintajohtajalle, jotta tämä pystyy tekemään kokonaisarvion tilanteesta. (Simanainen ym. 2016, 24–25.)

Joissakin tilanteissa rikoksen uhri voi olla suhteestaan rikosentekijään johtuen erityisen altis joutumaan toistuvasti rikoksen uhriksi. On tärkeää, että poliisi osaa tunnistaa tällaiset tilanteet, sillä niillä on vaikutusta asianomistajan toimimiseen rikosprosessissa. Esimerkiksi lähi- ja parisuhdeväkivaltatilanteissa sekä lapsiin kohdistuvissa rikoksissa uhri on usein erityisen haavoittuvassa asemassa. Muita esimerkkejä riippuvuussuhteista ovat tilanteet, joissa uhri ja rikoksen tekijä ovat jollakin tapaa alisteisessa tai eriarvoisessa suhteessa, kuten työympäristöt, sairaalat, oppilaitokset ja hoitolaitokset. Poliisin tulee tunnistaa kaikki sellaiset tilanteet,

joissa rikoksen uhri on jollain tapaa alisteisessa suhteessa rikoksen tekijään taikka rikosentekijän painostuksen kohteena. Rikoksen uhri saattaa suhteensa vuoksi rikosentekijään jättää kertomatta jotakin rikokseen liittyvää, eikä esimerkiksi lähi-suhdeväkivaltatilanteissa uhri aina näe mahdollisuutta irrottautua suhteesta. Täl-löin uhrin kerronta rikoksesta voi olla vähättelevää tai näyttöä vastaan puhuvaa. (Simanainen ym. 2016, 25.)

Lähisuhdeväkivaltatilanteissa uhri voi olla sopeutunut uhrin asemaan eikä siten tie-dosta tilanteensa vakavuutta. Sopeutumiselle voi olla useita syitä, esimerkiksi uh-rin heikko taloudellinen tilanne ja taloudellinen riippuvuussuhde tekijään tai matala sosiaalinen asema. Lisäksi syynä saattaa olla yhteiskunnallinen status ja pelko sen menettämisestä mikäli rikos tulee ilmi. Rikoksen uhri saattaa myös joissain ti-lanteissa olla suojeleva rikoksen tekijää kohtaan. Esimerkiksi jos vanhempien toi-nen lapsi on epäiltynä nuorempaan lapseen kohdistuneesta rikoksesta, vanhem-mat eivät välttämättä ole halukkaita tai kykeneviä tuomaan esille mahdollisia epäi-lyjään asiasta. Tällaisissa tilanteissa poliisin on tärkeä kartoittaa kokonaistilanne laajasti. Jos rikoksen uhri on lapsi, tulee uhrin kanssa toimiessa ottaa huomioon esitutkintalain säännökset lapsien kohtelusta. Työympäristössä työntekijä saattaa jättää kertomatta kokemastaan seksuaalisesta häirinnästä tai syrjinnästä, koska pelkää työpaikkansa ja säännöllisen ansiotulon menettämistä. Mikäli poliisi havait-see uhrin suhteessa tai riippuvuussuhteessa jonkinlaisia edellä mainittuja tai muunlaisia suojelutarpeeseen viittavia seikkoja, arviointilomakkeeseen tehdään merkintä kohtaan ”Asianomistajan suhde tai riippuvuussuhde rikosentekijään”. (Simanainen ym. 2016, 26.)

Uhrin henkilökohtaisessa arvioinnissa otetaan huomioon hänen aiemmat ko-koemuksensa rikoksista. Useimmiten rikos on raskas kokemus ja sen vaikutukset uhrin arkeen ja toimintakykyyn saattavat olla pitkäkestoiset. Uhrin henkilökohtai-siksi olosuhteiksi katsotaan uhrin henkilökohtaiset ominaisuudet ja olot. Henkilö-kohtaisten olosuhteiden arvioinnin avulla on tavoitteena tunnistaa sellaiset uhrin, jotka ovat erityisen riskialttiita rikosprosessin aiheuttamalle lisäärsimykselle sekä sellaiset uhrin, joihin kohdistuva uhka tai pelottelu on suojelutoimien avulla vähen-nettävissä tai kokonaan poistettavissa. Henkilökohtaiset olosuhteet ovat uhrille usein herkkiä asioita, ja uhri kertoo niistä itse vapaasti kuulusteluiden yhteydessä. On tärkeää, että kuulustelija kykenee luomaan kuulusteluihin sellaisen ilmapiirin,

että uhri kykenee ja osaa kertoa arkaluontoisiakin asiaan liittyviä seikkoja avoimesti. (Simanainen ym. 2016, 24.)

Rikoksen uhrin henkilökohtaisiin ominaisuuksiin voi liittyä myös muita olosuhteita. Arviointilomakkeelle voidaan tehdä tästä merkintä, johon avataan yksittäistapauksissa arvioinnin aikana esille nousseita uhrin haavoittuvuuteen liittyviä ja erityisten suojelutoimien tarpeen arvioinnin kannalta merkityksellisiä tekijöitä. Jos uhrille on aiheutunut rikoksesta huomattavia vaikeuksia, voidaan tämä huomioida muuna olosuhteenä arvioinnissa. Muu olosuhde -kohdan toteutuessa on tärkeää välittää uhrin yhteystiedot viipymättä tukijärjestölle uhrin ollessa suostuvainen. (Simanainen ym. 2016, 27.)

Rikoksen uhrin henkilökohtaisissa ominaisuuksissa voi olla seikkoja, joiden perusteella hän altistuu toisia useammin rikoksen kohteeksi valikoitumiselle. Kun arvioidaan tarvetta erityisille suojelutoimille, otetaan huomioon esimerkiksi uhrin terveydentila, ikä, vammaisuus, kommunikaatiovaikeudet, sukupuoli, sukupuoli-identiteetti ja sukupuolen ilmaisu, etninen alkuperä ja uskonto. Arviointilomakkeelle tehdään merkintä näistä seikoista, vaikka sillä ei vaikuttaisikaan olevan merkitystä suojelutarpeelle. Pelkästään tällaisen henkilökohtaisen ominaisuuden olemassaolo ei ole peruste erityiselle suojelutarpeelle, mutta kun tällaisen lisäksi on jokin henkilökohtainen seikka, joka puoltaa suojelutoimia, voi tarve suojelutoimenpiteille syntyä. Lähtökohtana voidaan pitää sitä, että rikoksen liittyessä jonkun tietyn ihmisryhmän kiusaamiseen, syrjimiseen tai pelotteluun, arvioinnin yhteydessä tehdään lomakkeelle merkintä sekä rikoksen laatu että asianomistajan henkilökohtaiset ominaisuudet- kohtiin. (Simanainen ym. 2016, 27–28.)

Yhtenä osa-alueena suojelutarpeen arvioinnissa on epäillyn rikoksen teko-olosuhteet ja sen seuraukset. Arviointilomakkeella on koottuna sellaisia olosuhteita, joiden toteutuessa suojelutoimista on yleensä hyötyä rikoksen uhrille. Jos uhrin henkiseen tai fyysiseen terveydentilaan aiheutuu rikoksen seurauksena muutoksia, voi sillä olla merkitystä erityisen suojelun tarpeelle. Suojelutoimien arviointi ja niiden määrittäminen tulee tehdä yhteistyössä uhrin kanssa, ja uhrin mahdollisesti kokemmat pelot ja uhat merkitään lomakkeeseen. Kun suojelutoimien tarpeesta tehdään johtopäätöksiä, uhrin kokemalle pelolle voidaan antaa enemmän painoarvoa, jos sille on jokin konkreettinen peruste. Lomakkeen seurauksia koskevaan kohtaan

tehdään merkintä siitä, jos uhrille on rikoksen vakavuuden tai muuten sen vaikutuksen seurauksena syntynyt huomattavaa vahinkoa, esimerkiksi työkyvyttömyyttä tai muuten fyysisiä vammoja. (Simanainen ym. 2016, 32–33.)

Tietyt rikostyypit luovat uhrille suuremman alttiuden lisäkärsimykselle ja toistuvasti rikoksen uhriksi joutumiselle sekä kostolle ja pelottelulle. Tällaisiin rikostyyppeihin lukeutuu mm. viharikokset, järjestäytynyt rikollisuus, seksuaalinen väkivalta sekä lähisuhdeväkivalta. Myös terrorismi, ihmiskauppa ja sukupuoleen perustuva väkivalta lukeutuvat rikostyyppeihin, joiden kohdalla ennako-oletuksena on se, että erityisiä suojelutoimenpiteitä tullaan toteuttamaan ja muutenkin uhrin erityinen suojelutarve arvioidaan erityistä huolellisuutta noudattaen. Uhrin oma näkemys otetaan huomioon suojelutarpeen arviointia tehtäessä, ja siinä huomioidaan hänen toiveensa suojelusta ja suojelutoimenpiteistä silloinkin, kun uhri ei halua hyödyntää laissa hänen hyväkseen säädettyjä erityistoimenpiteitä. Uhria tulee muistuttaa siitä, että on tuomioistuimen ratkaistavana mitä suojelutoimenpiteitä oikeudenkäynnissä käytetään sekä asiakirjojen asianosaisjulkisuudesta. (Simanainen ym. 2016, 33.)

4.5 Rikoksen uhrin kohtaaminen, ohjaaminen ja tukeminen

Rikosuhripäivystyksen toiminnanjohtaja Leena-Kaisa Åberg käsittelee kirjassaan Rikoksen uhrin käsikirja (2017) uhrin kohtaamiseen liittyviä seikkoja. Kirjassa on nostettu esille mm. se, että lakiteksti voi sellaisenaan olla haastavasti avautuvaa asiaan perehtymättömälle henkilölle. Mahdolliset väärinkäsitykset ja tietämättömyys voi johtaa jopa siihen, että uhri käytännössä menettää joitakin oikeuksiaan. Tämä korostuu erityisesti tilanteissa, joissa henkilö on rikoksen uhrina ensimmäistä kertaa. Monet kerrottavista asioista ovat rutiininomaisia ammattilaisille, jolloin on mahdollista, ettei aina hahmoteta tietyssä tilanteessa kaikkia niitä asioita, joista uhrin pitäisi saada tietää. (Åberg 2017, 155.) Tämän vuoksi onkin erittäin tärkeää, että poliisi osaa työssään, sekä ensikohtaamisessa että kuulusteluissa, avata rikoksen uhrille hänen oikeutensa ja sen mitä ne käytännössä tarkoittavat juuri hänen tilanteessaan.

Rikoksen uhrin käsikirjassa korostetaan sitä, että ylipäänsä on tärkeää, että uhrin neuvonta käynnistetään. Jos ammattilainen ajattelee uhrin kohdatessaan, että seuraava uhrin kohtaava taho kyllä hoitaa tarvittavan neuvonnan, voi käydä niin, että kaikki uhrin kohtaavat ammattilaiset ajattelevat jonkun muun hoitavan ohjauksen ja neuvonnan, jolloin riskinä on se, että uhri jää kokonaan ilman asianmu-
kaista neuvontaa. Rikoksen uhria ohjaavan ammattilaisen ei myöskään tule aja-
tella, että jonkun rikoksen uhri ei tarvitse neuvontaa sen perusteella miltä hän ky-
seisessä kohtaamistilanteessa vaikuttaa. Uhrin olemus ei välttämättä kuvasta to-
dellisesti sitä, mitä uhri kokee. Rikoksen uhrille onkin tarpeellista saada samaakin
neuvontaa eri tahoilta. Kun neuvonta on toistuvaa, uhri saa tiedon juuri silloin, kun
hän on valmis sen vastaanottamaan. (Åberg 2017, 156–157.)

4.6 Yhteystietojen välittäminen tukijärjestölle

Satu Rantaeskolan kirjassa Rikos ja Rikosprosessi (2019) käsitellään asianomista-
jan yhteystietojen välittämistä tukijärjestöille. Sen mukaan asianomistajan yhteys-
tiedot on välitettävä tukijärjestölle silloin, kun asianomistajan arvellaan olevan eri-
tyisen suojelun tarpeessa (ETL 11:9 a) tai rikoksen luonne taikka asianomistajan
henkilökohtaiset olosuhteet näin edellyttävät. Poliisilla tulee olla asianomistajan
suostumus tietojen luovuttamiseen, ja se on kysyttävä asianomistajalta asiaa käsi-
teltäessä, esimerkiksi kuulustelun yhteydessä. Kirjassa on annettu esimerkki yh-
teystietojen välittämisen ehdottamiseen asianomistajalle: ”Meillä on tapana tällai-
sissa asioissa toimittaa yhteystiedot Rikosuhripäivystykselle, ellei sinulla ole jotain
sitä vastaan.” Mikäli asianomistaja suostuu tähän, poliisi on velvollinen ilmoitta-
maan yhteystiedot tukijärjestölle ilman aiheetonta viivytystä. (Rantaeskola 2019,
142.) Kirjassa annettu esimerkki yhteystietojen välittämisestä antaa asianomista-
jalle todennäköisesti sellaisen kuvan, että tästä toimenpiteestä on hänelle hyötyä
ja se on hänen etunsa mukaista. Tällöin myös asiaa epäröivä asianomistaja voi
helpommin suostua siihen, että hänen yhteystietonsa välitetään tukijärjestölle.

Yleensä asianomistajan yhteystietojen välittäminen Rikosuhripäivystykselle on tar-
peellista. Lähtökohtaisesti poliisin tulee siis aina välittää asianomistajan yhteystie-
dot RIKU:lle, eikä poliisin tule itse kuulusteluissa päättää sitä, tarvitseeko asian-
omistaja tukipalveluita vai ei. Tukipalveluille tietojen välittämisen tarjoamista tulisi

pitää rutiinitoimenpiteenä, joka liittyy rikoksen tavanomaiseen käsittelyyn. (Rantaeskola 2019, 142.) Tämän tavan voisi ajatella olevan kaikkien osallisten oikeusturvan kannalta hyödyllinen: Poliisi tulee varmasti toteuttaneeksi velvollisuutensa liittyen tukipalveluiden pariin ohjaamisessa ja asianomistaja vähintäänkin saa tiedon näiden olemassaolosta, vaikkei niitä käsillä olevassa tilanteessa kokisikaan tarvitsevana. Näin henkilö ainakin tietää tukipalveluiden olemassaolosta, ja voi kysyä niistä tai olla niihin yhteydessä, mikäli hän myöhemmin kokeekin sen tarpeelliseksi. Myös mahdollisesti joutuessaan myöhemmin jonkun muun rikoksen uhriksi kyseinen henkilö voi muistaa tukipalveluiden olemassaolon.

5 ASIANOMISTAJAN TUKIJÄRJESTÖT

Tässä työssä keskitytään pääosin Poliisin ja Rikosuhripäivystyksen väliseen yhteistyöhön. Muita tukijärjestöjä esitellään pintapuolisesti, mutta haastatteluissa käsitellään Rikosuhripäivystyksen ja Poliisin yhteistyötä ja näkökulmia. Työssä esitetään lyhyesti, mitä muiden tukijärjestöjen tarjoamia palveluja rikoksen uhreille on saatavilla.

5.1 Asianomistajan tuki

Rikoksen uhri saattaa tarvita monenlaista moniammatillista apua ja tukea. Esimerkkeinä näistä on sairaanhoito, sosiaalipäivystys ja psyykinen sekä fyysinen kuntoutus. On olemassa monia eri järjestöjä, jotka tarjoavat rikoksen uhriin ohjausta, neuvontaa ja tukea. Uhrin suostumuksella poliisi voi välittää hänen yhteystietonsa tukipalvelulle, joka ottaa uhrin yhteyttä. Muita tukimuotoja tukipalveluiden lisäksi ovat mm. turvakodit ja tukihenkilöt. Rikosuhripäivystykseltä uhri voi saada kaikenlaisiin rikoksiin ja rikosprosessiin liittyvää apua, sekä neuvontaa siihen, miten käyttää oikeuksiaan. Uhrilla on myös mahdollisuus halutessaan käyttää tukihenkilöä rikosasian käsittelyssä. Uhri voi joko pyytää haluamansa henkilön tukihenkilökseen, mutta myös Rikosuhripäivystyksestä voi pyytää kyseiseen tehtävään koulutetun tukihenkilön maksuttomasti. (Tuki rikoksen uhreille 2021.)

5.2 Rikosuhripäivystys

Rikosuhripäivystyksen eli RIKU:n tehtäviin kuuluu rikoksen uhrin ja hänen läheisensä sekä rikosasian todistajan aseman parantaminen tarjoamalla tuki- ja neuvontapalveluita. Rikosuhripäivystys voi auttaa esimerkiksi silloin, kun henkilö epäilee joutuneensa tai on joutunut rikoksen uhriksi tai hänen läheisensä on joutunut rikoksen uhriksi, tai jos henkilö tarvitsee neuvoja taikka keskusteluapua kohtaamaansa rikokseen liittyen. Tyypillisesti Rikosuhripäivystyksen palvelujen pariin haakeutuu ihmisiä, jotka ovat kohdanneet elämässään esimerkiksi lähisuhdeväkivaltaa, henkirikoksen, pahoinpitelyn, omaisuusrikoksen taikka häirintää. Rikosuhripäivystyksellä on vaitiolovelvollisuus, ja palvelut ovat maksuttomia. Oikeusministeriö ja Sosiaali- ja terveysjärjestöjen avustuskeskus STEA tukevat RIKU:n toimintaa. Rikosuhripäivystyksellä on keskustoimisto, 7 aluetoimistoa ja 31 palvelupistettä ympäri Suomea. RIKU:n vapaaehtoisina toimii n. 560 yksityishenkilöä, joista 30 on juristeja. (Rikosuhripäivystys 2023.)

RIKU:n perustyöhön kuuluu lausunnot uhrin tarpeista ja asemasta sekä koulutukset ja tiedotus. Lisäksi RIKU edistää rikoksen uhrin asemaan liittyvää tutkimusta ja osallistuu julkiseen keskusteluun. RIKU:n asiakastyön toimintaperiaatteisiin kuuluu uhrin itsemääräämisoikeuden kunnioittaminen, vaitiolovelvollisuuden noudattaminen ja kaikkien rikosuhrien tasapuolinen kohtelu. RIKU tekee tiivistä yhteistyötä viranomaisten, kuten Poliisin kanssa. Rikosuhripäivystykseen voi ottaa yhteyttä verkossa tai puhelimitse. Rikosuhripäivystys tuottaa myös erilaisia uhria hyödyttäviä materiaaleja, kuten oppaan ulkomaalaistaustaisen rikoksen uhrin kohtaamisesta, Rikoksen uhrin käsikirjan ja Tietoa nuorille rikoksen uhreille. (Rikosuhripäivystys 2023.)

5.3 Huoma ry

Huoma eli Henkirikoksen uhrien läheiset ry on tukijärjestö, joka antaa vertaistukea henkirikoksen uhrin läheisille. Huoma pyrkii parantamaan henkirikosten uhrien läheisten asemaa ja tarjoaa tietoa sekä palveluohjausta. Huoma tavoittelee toiminnallaan sitä, että henkirikoksen uhrin läheinen selviytyy tapahtuneesta ja oppii elämään läheisen menettämisestä seuranneen surun kanssa. Tukea Huoma tarjoaa puhelinvertaistuen, vertaistukiryhmien sekä valtakunnallisten vertaistukiviikonloppujen muodossa. Huoman toimintaan voi osallistua vaikkei olisi yhdistyksen jäsen. (Huoma 2023.)

Huoman etusivulta löytyy puhelinnumero, johon läheisensä henkirikoksen uhrina menettänyt voi soittaa, mikäli haluaa puhua jonkun kanssa. Lisäksi sivustolla ohjataan ympärivuorokautiseen MEILI ry:n kriisipuhelimen pariin. Apua ja tietoa- osta uhri voi etsiä lisätietoja eri vaihtoehdoista miten hän voi saada apua. Mikäli henkilö ei tiedä kenen puoleen kääntyä, Huoman kriisityön koordinaattori tarjoaa tukea ja ohjaa sopivien palveluiden pariin. Häneen uhri voi olla yhteydessä puhelimitse tai sähköpostilla. (Huoma 2023.)

5.4 Nollalinja

Nollalinjan palvelut on tarkoitettu henkilöille, jotka ovat kokeneet fyysistä, henkistä tai seksuaalista väkivaltaa taikka väkivallan uhkaa sekä väkivaltaa kokeneiden läheisille. Nollalinja palvelee vuorokauden ympäri, ja sen päivystäjinä toimivat terveys- ja sosiaalialan ammattilaiset, jotka ovat koulutettuja tähän tehtävään. Päivystäjät tarjoavat tukea ja neuvoja. Puhelinpäivystyksen lisäksi nollalinjaan voi olla yhteydessä chatin välityksellä. (Nollalinja 2023.)

Nollalinjan toiminta suojaa tehokkaasti asiakkaan yksityisyyttä. Soittajan ei tarvitse kertoa nollalinjalle nimeään eikä päivystäjä näe soittajan puhelinnumeroa puhelun aikana eikä sen jälkeen. Chat-keskusteluissa päivystäjä ei myöskään näe yhteydenottajan IP-osoitetta, ja keskustelutiedot poistetaan automaattisesti vuorokauden välein. Chatin keskustelut ovat nimettömiä. Soitetusta puhelusta ei tule merkintää soittajan puhelinlaskuun. Nollalinja kirjaa yhteydenotoista anonyymien palvelunseurantalomakkeen. Päivystäjien kanssa voi keskustella suomeksi, ruotsiksi tai

englanniksi. Akuutissa hädässä yhteydenottajaa kehoitetaan soittamaan hätänumeroon. (Nollalinja 2023.)

5.5 Raiskauskriisikeskus Tukinainen

Raiskauskriisikeskus Tukinainen antaa sukupuolesta riippumatta tukea, apua ja neuvontaa seksuaalirikosten uhreille, heidän läheisilleen sekä uhrien parissa töitä tekeville. Nettisivuille on koottu ohjeita seksuaalirikoksen uhreille. Raiskauskriisikeskuksella on kriisipäivystys uhreille, jotka ovat kokeneet seksuaalista väkivaltaa tai hyväksikäyttöä. Lisäksi eri alojen ammattilaiset voivat soittaa konsultaatiota varten päivystysnumeroon. Kriisipäivystyksen lisäksi Raiskauskriisikeskuksella on juristipäivystys, josta uhri voi saada tietoa ja neuvontaa. Eri alojen ammattilaiset voivat myös olla yhteydessä juristipäivystykseen konsultointia varten. (Tukinainen 2023.)

Tukinainen ry:n toiminta on Sosiaali- ja terveysjärjestöjen avustuskeskuksen rahoittamaa. Toimintaperiaatteisiin kuuluu ihmisoikeuksien kunnioittaminen, ammatillisuus, eettisyys sekä avun maksuttomuus asiakkaalle. Raiskauskriisikeskus pyrkii ehkäisemään seksuaalisen väkivallan ja hyväksikäytön aiheuttamaa henkistä kärsimystä sekä muita vakavia seurauksia. Tukinainen tarjoaa uhrille maksutonta terapeutista ja juridista apua. Raiskauskriisikeskuksen päätoimipiste sijaitsee Helsingissä. Lisäksi alueellisia toimipisteitä on Jyväskylässä, Lappeenrannassa ja Rovaniemellä. Toimipisteet hyödyntävät toiminnassaan myös mahdollisuutta etävastaanottoon. Alueellisilla toimipisteillä pyritään vähentämään maantieteellistä epätasa-arvoa seksuaalista väkivaltaa tai hyväksikäyttöä kokeneiden keskuudessa. (Tukinainen 2023.)

5.6 Muita tukijärjestöjä- ja palveluita

Loisto settlementti ry:n Sopu-työ tekee töitä kunniaväkivallan ennaltaehkäisemiseksi sekä tukee nuoria ja perheitä konflikti- ja kriisitilanteissa, jotka liittyvät kunniaan. Toiminnan kohdehenkilöinä on ihmiset, joilla on suvussa tai parisuhteessaan rajoittavia ristiriitoja, joka aiheuttavat haittaa yksilön koskemattomuudelle, turvallisuudelle ja oikeuksille. (Sopu 2024.) Turvaverkko Helsinki tarjoaa apua ja tukea lähisuhdeväkivaltaa kohdanneille aikuisille, lapsille ja perheille. Tarjottu yksilöllinen tuki on lyhytkestoista ja suunnitelmallista, ja se on asiakkaan avun tarpeen

mukaan yksilöity. Lisäksi Turvaverkko Helsinki tarjoaa toiminnallisia vertaistukiryhmiä ja tarkistaa autettavien henkilöiden tilanteen myöhemmin, ja apua tarjotaan tarvittaessa uudelleen. (Mannerheimin lastensuojeluliiton Helsingin yhdistys 2024.)

Miessakit ry keskittyy huolehtimaan miesten psyykkisestä, henkisestä ja sosiaalisesta hyvinvoinnista. Miessakit tarjoaa mm. ammatillisia kriisi- ja tukipalveluita sekä vertaistoimintaa. Miesnäkökulmalla pyritään lisäämään miesten kiinnostusta hyvinvointiinsa toimimalla miesten tukena erilaisissa terveydellisissä, sosiaalisissa ja yhteiskunnallisissa kysymyksissä. (Miessakit ry 2024.) Monika-Naiset liitto ry puolestaan keskittyy auttamaan ja tukemaan maahan muuttaneita naisia, ja tukipalveluita on mahdollista saada monilla eri kielillä. Kriisikeskus Monika auttaa, mikäli henkilö on kokenut väkivaltaa tai sen uhkaa. Kriisikeskuksen palveluihin kuuluu mm. vertaistukiryhmätoiminta, neuvonta ja palveluohjaus. Lisäksi Monika-naisilla on Turvakoti Mona, jonne voi päästä, mikäli henkilön kotona tai lähiyhteisössä on vaarallista väkivallan vuoksi. (Monika-Naiset liitto ry 2024.)

HUS:n Seri-tukikeskus tarjoaa tukea yli 16-vuotiaille seksuaaliväkivaltaa kohdanneille sukupuolesta riippumatta. Seri-tukikeskuksen palveluihin voi hakeutua omaisten kanssa, viranomaisen ohjaamana tai itse kuukauden sisällä tapahtuneesta. Palveluihin kuuluu tilanteen kokonaisarvio, oikeuslääketieteellinen näytteenotto, psyykkinen tuki lähipäivistä selviytymiseen traumaattisen kokemuksen jälkeen sekä jatkohoitosuunnitelma. Seri-tukikeskukselta annetaan tietoa myös kolmannen sektorin toimijoista, ja tuetaan uhria oikeusprosessin käynnistämisessä asiasta. Mikäli tapahtuneesta on mennyt yli kuukausi, apua voi hakea esimerkiksi järjestöjen kautta tai terveyskeskuksesta. (Seri-tukikeskus seksuaaliväkivallan uhreille 2024.)

Pääkaupunkiseudun turvakoti ry:n lähisuhdeväkivaltatyön yksikkö tarjoaa keskusteluapua tilanteissa, joissa henkilö kokee lähisuhdeväkivaltaa tai sen uhkaa. Keskusteluapua tarjotaan lähisuhdeväkivallan kokijoille ja tekijöille sekä perheenjäsenille iästä ja sukupuolesta riippumatta. Yksikön toiminnalla pyritään tunnistamaan väkivaltaa ja sen uhkaa, saada se loppumaan ja tarjoamaan tukea väkivaltakokemuksesta selviämiseen. Pariskuntia voidaan auttaa myös yhdessä, ja heidän lapsillensa ja nuorille tarjotaan mahdollisuus käsitellä omaa kokemustaan asiaan liittyen. (Pääkaupungin turvakoti ry, Lähisuhdeväkivaltatyön yksikkö 2024.)

6 AIEMMIN HAVAITTUJA PARANNUSKOhteITA TUKIPALVELUIHIN OHJAUKSESSA JA TIEDONSAANNISSA

Oikeusministeriön lausunnossa Rikoksen uhrin tiedonsaannin edistäminen (OM 8/021/2015) tarkastellaan Rikosuhridirektiivin ja säädösten edellyttämien uhrin tiedonsaantioikeuksien toteutumista sekä viranomaisten velvoitteita tiedonantoon. Oikeusministeriön mietintö aiheesta käsittelee sitä, miten viranomaisviestintää uhreille tulisi kehittää rikosuhridirektiivi ja uhrin tiedonsaantitarpeet huomioiden. Poliisihallituksen kannan mukaan tukipalveluihin ohjaamista tehostetaan, ja aina kun kuulusteluissa on viitteitä siitä, että asianomistajalle saattaisi olla hyötyä tukipalveluista, kysytään asianomistajalta suostumus yhteystietojen välittämiseen RIKU:lle, ja suostumuksen jälkeen välittäminen tehdään mahdollisimman nopeasti. Tukipalveluista kerrotaan oikeusministeriön laatiman esitteen avulla. Poliisin kenttäpartioilla on mahdollisuus jakaa tätä esitettä tukipalveluista sekä paperisena että sähköisenä. (Salmi ym. 2016, 22.)

Oikeusministeriön mietinnön mukaan ongelmakohtana uhrin tiedonsaannissa tukipalveluista on se, että tieto on hyvin hajanaisessa muodossa ja se on löydettävissä jaoteltuna eri viranomaisten ja järjestöjen verkkosivuilta. Tilanne voi olla uhreille hämmentävä, ja oikean tiedon löytäminen saattaa olla haasteellista. Oikeusministeriön sivuilta on löydettävissä listaus tukipalveluista, josta rikoksen uhri voi etsiä itselleen sopivia tukipalveluiden tarjoajia. Mietinnössä on mukana eri viranomaisten ja muiden toimijoiden näkemyksiä sähköisestä tiedonsaannista. Oulun poliisilaitos on nostanut esille sen, että paperisten esitteiden tiedot vanhenevat nopeasti, ja nettipalvelut ovat nykyaikaisempia. Tukipalveluiden osalta ongelmakohtaksi mainitaan palveluiden tuottajien paljous ja suuri vaihtuvuus. Tämä on herättänyt pohdintaa siitä, miten esitutkintaviranomainen pystyy itse ylläpitämään ajan tasaisimman tiedon. (Salmi ym. 2016, 19–20.)

Rikoksen uhrin henkilökohtaiset ominaisuudet tulee ottaa huomioon häntä ohjattaessa. Tukijärjestö Tukinainen tuo esille sen, että sähköisten tietojen osalta tulee huomioida myös aistivammaiset ihmiset. Tukinaisen mukaan näkö- ja kuulovammaiset seksuaalirikosten uhrit ovat kertoneet heillä olleen vaikeuksia saada viran-

omaisilta tietoa mahdollisuuksista erityisiin tukipalveluihin. Raiskauskriisikeskus tukinainen on huomionnut näkövammaiset palveluntarvitsijat äänitallenteella, jolle on koottu keskeinen tieto saatavilla olevista palveluista. (Salmi ym. 2016, 21.)

Huoma eli Henkirikosten uhrien läheiset ry tuo mietinnössään esille yhteistyön tärkeyden viranomaisten ja järjestöjen välillä. Yhteistyöstä on hyötyä myös sähköisiä palveluita tuottaessa. Huoman mukaan viranomaisten tulisi hyödyntää entistä enemmän uhrien tukipalveluiden asiantuntemusta. Huoman sivuilla on selkokielen opas, jota päivitetään aktiivisesti asiakkaiden palautteen ja henkirikoksiin erikoistuneiden psykoterapeuttien kanssa. Tämän oppaan voisi linkittää suoraan viranomaisten sivustoille, jolloin se olisi helposti löydettävissä. Linkin kautta sähköisesti asioidessaan uhri pääsee suoraan päivitetyn tiedon pariin. (Salmi ym. 2016, 21.)

Suomen Asianajajaliitto nostaa esille sen, että kuulustelu voi olla rikoksen uhrille outo ja hämmentävä tilanne, jolloin hänen saattaa olla hankala sisäistää suullisesti annettua tietoa uhrin oikeuksista. Tiedon antaminen uhrille siinä vaiheessa, kun hän on valmis vastaanottamaan ja sisäistämään tietoa on tärkeää. Tukipalveluihin ohjaamisen suhteen tämä tarkoittaa sitä, että tieto on saatavilla pitkälläkin aikavälillä. Asianajoliiton mukaan tieto tukipalveluista on tällä hetkellä hyvin hajanaisesti saatavilla, ja ehdottaa ratkaisuksi esimerkiksi internetsivua, jonka viranomaiset ja järjestöt voisivat yhdessä toteuttaa. (Salmi ym. 2016, 21–22.)

Tukipalvelujen tarjoaminen on kehittynyt viime vuosien aikana eteenpäin. Vuonna 2023 hakemalla Googlestä ”rikoksen uhrin tukipalvelut”, ensimmäisinä tuloksina saadaan Rikosuhripäivystys sekä Poliisin sivu ”Jouduitko rikoksen kohteeksi – tukipalvelut eri tilanteisiin”. Poliisin sivuilta löytyy kattavasti tietoa koottuna rikoksen uhrille. Sivustolla on linkit Rikosuhridirektiiviin, rikosvahingon korvaukseen sekä sovitteluun. Poliisin sivulla kerrotaan myös tukipalveluiden tarkoituksesta, ja siellä on jaoteltuna eri tukipalvelujen tarjoajia eri tilanteisiin. Tukipalvelut on jaoteltu terveyteen ja mielenterveyteen, henkirikoksen uhrin läheiselle, läheisväkivaltaan, päihteisiin ja seksuaalirikoksiin liittyviin tilanteisiin. (Poliisi 2023.) Tällöin rikoksen uhri voi tietoa ja tukea etsiessään valita omaan tilanteeseensa parhaiten sopivan tuen tarjoajan heti, eikä hänen turhaan tarvitse käydä läpi hänelle tarpeettomia resursseja.

7 YHTEISTYÖTAVOISTA JA AIEMPI TUTKIMUS AIHEESTA

Monen eri alan opiskelijat, erityisesti poliisiksi, sairaanhoitajiksi ja sosiaalityöntekijöiksi opiskelevat, ovat tehneet opinnäytetöitä rikoksen uhrin asemaan ja tukipalveluihin sekä eri toimijoiden yhteistyöhön liittyen. Esimerkiksi Laajarinne & Rautiainen ovat tehneet vuonna 2015 opinnäytetyön, jossa tutkittiin rikostorjunnan poliisien kokemuksia RIKU:n Visitor-toiminnasta Lahdessa ja Hämeenlinnassa. Visitor eli vierailutoiminnassa RIKU vie tukipalveluitansa fyysisesti niihin ympäristöihin, joissa asiakkaita oletetaan olevan, esimerkiksi poliisilaitoksille. Tällä tavalla tukipalveluita pyritään saamaan mahdollisimman lähelle ja helposti uhrille saataviksi. Visitor-toiminnan osapuolille laaditaan yhteistyösopimus, ja sen perusteella osapuolten toimintaa toteutetaan ja arvioidaan. (Laajarinne ym. 2015, 1, 8.)

Laajarinne & Rautiainen kysyivät rikospoliiseilta laadullisen tutkimuksensa yhteydessä poliisien näkemyksiä RIKU:n Visitor-toiminnasta. Vastanneet poliisit olivat kokeneet Visitor-toiminnan tärkeänä asiakkaille, ja että se mahdollistaa välittömän tuen ja avun saamisen. Vastajat olivat kokeneet RIKU:n fyysisen läsnäolon poliisin työtä helpottavana mm. siksi, että uhreille saa nopeasti tukihenkilön kuulustelutilanteeseen. Poliisit ovat pystyneet myös ohjaamaan asiakkaan suoraan RIKU:n työntekijän luokse. Hyvänä nähtiin se, että yhteistyö on asiakaslähtöistä ja matalalla kynnyksellä toimivaa. Heikkoudeksi Visitor-toiminnassa poliisit nostivat esiin sen, että RIKU:n työntekijöitä on läsnä liian harvoin. Lisäksi RIKU:n tiedottamisen Visitor-toiminnastaan koettiin olevan puutteellista. Vastajat kokivat myös, että yhteistyö voisi olla aktiivisempaa. (Laajarinne ym. 2015, 37–40.)

Kinnunen & Antikainen ovat tehneet vuonna 2019 opinnäytetyön Auttavien tahojen käyttäminen osana poliisityötä: Miten se toimii Helsingissä?. Tässä opinnäytetyössä selvitettiin sitä, millaista yhteistyö poliisin ja poliisin asiakkaita auttavien tahojen välillä on Helsingin alueella. Opinnäytetyössä haastateltiin Helsingin poliisilaitoksella työskenteleviä tutkinnanjohtajia. Eräs haastateltava oli nostanut esille tukihenkilöiden käytöksen kuulustelutilanteessa. Hän oli kohdannut tilanteen, jossa tukihenkilö oli kysynyt kuultavalta, että muistaako hän mitä hän oli aiemmin kertonut, jolloin asiaan tulee asianomistajan sijaan tukihenkilön kertomus ja näkemys. Toisaalta myös positiivisena puolena oli noussut esiin se, että tukihenkilön käyttö

voi helpottaa tutkinnan toimenpiteitä, ja tukihenkilön käyttö on voinut luoda kuultavalle selkeyttä tapahtumista. Haastatteluissa nousi esille, että yhteydenpito poliisiin ja auttavien tahojen välillä on usein riippuvainen yksittäisten henkilöiden aktiivisuudesta, ja että valittava tukipalvelun tarjoaja riippuu pitkälti siitä, millainen rikos on kyseessä. Tukipalveluita tarjoavat tahot olivat sitä mieltä, ettei yhteydenottoa auttavaan tahoon tule jättää asiakkaan vastuulle, kun taas poliiseilla oli tähän vaihtelevia näkemyksiä. (Kinnunen ym. 2019, 29–32.)

8 RIKU:N TYÖNTEKIJÖIDEN HAASTATTELU

Saadakseni lisätietoa Rikosuhripäivystyksen ja Poliisin välisestä yhteistyöstä, lähetin sähköpostitse Forms-lomakkeella kyselyn Rikosuhripäivystyksessä työskenteleville henkilöille. Kyselyn tavoitteena oli saada tietoa Poliisin ja rikoksen uhrin tukipalvelujen tämänhetkisestä yhteistyöstä. Käsittelen työssäni kahden Rikosuhripäivystyksen työntekijän vastauksia. Vastaukset perustuvat Rikosuhripäivystyksen toiminnanjohtajan Leena-Kaisa Åbergin sekä toisen rikosuhripäivystyksen työntekijän (haastateltava 2) vastauksiin. Molemmat haastatellut olivat sitä mieltä, että Poliisi osaa ohjata rikoksen uhrin Rikosuhripäivystykseen. Åberg korosti kuitenkin sitä, että ohjaamisessa on alueellisia ja henkilötasolla näkyviä eroja. Hänen mukaansa ohjaaminen tukijärjestön pariin on selvästi kehittynyt parempaan suuntaan viime vuosien aikana. Hän kertoo, että ohjausten määrät alueittain ovat tasoittuneet jonkin verran, mutta paikallisesti esiintyy edelleen suurehkojakin eroja. Myös haastateltava 2 nosti esiin poliisihenkilöiden ja laitosten välisen vaihtelun ohjauksessa.

Åbergin mukaan eri palveluissa RIKU:n asiakkaina oli vuonna 2022 yhteensä 28 300 henkilöä, joista vajaa neljännes eli 6750 tuli RIKU:n palveluiden pariin poliisin ohjaamana. Heistä saattaen ohjattuja oli 5920. Saattaen ohjaaminen tarkoittaa sellaista menettelyä, jossa Poliisi taikka muu ohjaava taho välittää asiakkaan tiedot RIKU:lle, joka sen jälkeen ottaa yhteyttä asiakkaaseen. Åberg kertoo saattaen ohjaamisen olevan käytännössä tehokkaampi ohjaustapa kuin esimerkiksi se, että uhrille vain annetaan esite tai kerrotaan palvelusta. Haastateltava 2 kertoo suurimman osan uhreista saaneen poliisilta saattavan ohjauksen RIKU:lle esitutkinnan alussa. Hänen mukaansa iso osa rikoksen uhreista ottaa yhteyttä heihin itse, ja nämä henkilöt ovat ehkä saaneet kirjallista tai sanallista neuvontaa. Haastateltava

2 kertoo, että osa uhreista tulee RIKU:lle muilta yhteistyökumppaneilta, kuten Seri-tukikeskuksilta, sovitteluilta ja turvakodeilta. Lisäksi hyvin pieni osa tulee hänen mukaansa sosiaali- ja terveydenhuollon palveluista.

Poliisi on selkeästi eniten Rikosuhripäivystykseen ohjaava taho. Åbergin mukaan Poliisin ohjaus RIKU:lle on kasvanut viime vuosina tasaisesti, ja vuonna 2022 kasvu jatkui edelleen hyvällä tasolla. Vuonna 2021 Poliisin kautta RIKU:lle ohjautui 5890 henkilöä, joten kasvu ohjauksessa vuoteen 2022 verrattuna oli 15 %. Åberg kertoo, että poliisin ohjaamat asiakkaat ovat pääosin RIKU:ssa tukisuhteessa, ja vuoden 2022 ohjausluvut pitävät sisällään myös ne tukisuhteet, joiden asiakasohjaus on tapahtunut ennen vuotta 2022. Åbergin mukaan poliisiasemakohtaiset tiedot ohjauksista toimitettiin Poliisihallitukselle, joka hyödynsi niitä omaan ohjaustoimintaansa. Åbergin mukaan RIKU:lle ohjautui vuonna 2022 Poliisin jälkeen eniten asiakkaita sosiaalitoimesta, josta ohjautui 460 henkilöä. Turvakodeista RIKU:lle ohjautui 410 henkilöä, Seri-tukikeskuksista 390, terveystoimesta 370, sovittelusta 360 ja yleisistä kriisipalveluista 330. Suurta kasvua ohjautumisien määrässä oli havaittavissa erityisesti Seri-tukikeskuksista, joista ohjautui RIKU:lle vuonna 2022 90 asiakasta enemmän vuoteen 2021 verrattuna.

Åbergin mukaan on tärkeää, että poliisilla on selkeät ohjeet ja toimintatavat asiakkaiden ohjaamiselle. Näiden ohjeiden tulee olla kirjattuna virallisissa ohjeissa. Lisäksi hänen kertoo, että koulutusta ohjaamisesta tarvitaan lisää, ja sitä tulisi olla enemmän ja säännöllisemmin. Tärkeää on esimiesten toimintatapa sekä kannustus ohjaamiseen. Åberg korostaa saattaen ohjaamisen tärkeyttä ja nostaa esiin sen, että se on tehokkaampi tapa ohjata asiakasta kuin esitteen antaminen tai palvelusta mainitseminen. Hänen mukaansa asiakkaat kokevat poliisin ohjaamisen palvelun pariin merkittävänä, ja tämän lisäävän uhrin motivaatiota sitoutua palveluun. Tärkeää on myös se, että poliisi osaa kertoa palvelun merkityksestä asiakkaan eli uhrin kannalta. Åberg kertoo, että tätä varten RIKU:lla on valmista koulutusmateriaalia poliisia varten.

Åbergin mukaan poliisin on hyvä tiedostaa se, että tukipalveluista kertominen rikoksen uhrille on tärkeää aina, vaikka tuntuisi siltä, ettei uhri ole kiinnostunut tai motivoitunut palvelua kohtaan. Åberg kertoo, että useissa tilanteissa jossain vaiheessa uhri lopulta motivoituu hakemaan apua, jolloin on tärkeää, että hän tietää

hänelle saatavilla olevat palvelut. Tämä korostuu esimerkiksi tilanteissa, jossa uhri joutuu useamman kerran lähisuhdeväkivallan uhriksi, ja lopulta päätyy hakeutumaan avun piiriin. Åbergin mukaan ohjauksien tilastollinen seuraaminen on tärkeää. Poliisilaitosten- ja asemien olisi tärkeää saada ajantasaiset tilastot ohjautuneista asiakkaista. Åberg kertoo, että tällä hetkellä poliisi ei itse tilastoi ohjautuneita asiakkaita. RIKU itse tilastoi ohjaukset omaan tietojärjestelmäänsä, ja raportoi ne edelleen Poliisihallitukselle.

Haastateltava 2 kuvaa RIKU:n ja paikallispoliisilaitosten yhteistyön olleen monessa kohtaa vahvaa ja hyvin uhrien asemaa parantavaa. Hän kertoo, että keskusteluyhteys on ollut toimivaa. Molemmiin puolin on voitu käsitellä eri asioita, kuten huolenaiheita tai kohtia, joita on haluttu parantaa, esimerkiksi uhrien sensitiivisessä kohtaamisessa. Hän kertoo myös, että joillain laitoksilla on ollut RIKU:n edustaja vierailmassa. Tällöin RIKU:n työntekijä on työskennellyt poliisilaitoksella esimerkiksi kerran viikossa yhteistyösopimuksen perusteella. Lisäksi RIKU kouluttaa ja konsultoi poliisia usein esimerkiksi kuulustelukoulutuksissa. Puolestaan laitosten edustajat ovat asiantuntijajäsenenä RIKU:n aluetoimistojen aluetyöryhmässä, joka on hallinnollinen elin. Lisäksi Poliisi ja RIKU ovat usein jäsenenä samoissa muiden tahojen ylläpitämissä työryhmissä. Tämä yhteistyö on tuottanut sekä RIKU:lle että poliisille käytännön työtä helpottavia ideoita. Haastateltava 2 tuo edelleen kuitenkin esille sen, että yhteistyö on alueesta ja laitoksesta riippuen erilaista, ja osalla laitoksista keskusteluyhteys RIKU:un on heikohkoa. Tällöin yleensä myös asiakasohjaus on heikkoa. RIKU:n ja POHA:n yhteistyö koostuu mm. yhteisistä keskusteluista ja säännöllisistä tapaamisista.

Åberg nosti esiin monia eri asioita, joita poliisin tulee ottaa huomioon rikoksen uhrin kohtaamisessa sekä avun piiriin ohjaamisessa. Yhtenä teemana esille nousi rikoksen uhrin tuntemusten huomioiminen. Kohtaamistilanteessa tulee toimia hienotunteisesti ja huomioida uhrin yksilöllinen tilanne. Poliisin tulee myös ymmärtää se, että rikoksen uhriksi joutunut henkilö ei aina toimi loogisesti tai oman etunsa mukaisesti. Yleisesti rikoksen uhrin kohtaamisesta Åberg korostaa sitä, että rauhallinen ja hienotunteinen kohtelu herättää uhrissa luottamusta. Sensitiivisellä kohtelulla poliisi voi edesauttaa rikoksen uhrin toimintakyvyn palauttamista, ja hienotunteinen kohtelu voi myös toimia uhrille oikeudenmukaisuuden tunnetta ja luotta-

musta järjestelmään vahvistavana tekijänä. Tutkinnan aikana ja oikeudenkäynnissä uhrilta joudutaan usein kysymään hänelle vaikeista ja ahdistavistakin asioista. Poliisin on hyvä muistuttaa uhria siitä, että poliisin on kysyttävä häneltä myös vaikeista asioista ja perustella, miksi nämä kysymykset joudutaan esittämään. Poliisin kannattaa kertoa uhrille, että on poliisin tehtävä selvittää tapahtunut rikos, ja tätä varten asia on käsiteltävä yksityiskohtaisesti.

Åberg muistuttaa myös siitä, että uhrilla voi olla tarve puolustella häntä kohtaan väkivaltaa käyttänyttä läheistä. Uhrin kokemat tunteet, kuten syyllisyys, saattaa vaikuttaa siihen, että uhri ei ole heti valmis tuomitsemaan rikoksesta epäiltyä. Väkivaltaisesta suhteesta irrottautuminen etenee vaiheittain ja on monesti hidasta. Åberg kertoo, että tämä voi tuntua turhautavalta poliisin näkökulmasta, mutta muistuttaa, että uhrin näkökulmasta tämä on usein ymmärrettävää. Yleisesti uhrin hyvään kohtaamiseen Åberg nostaa esille seuraavat lähtökohdat: kiireettömyys ja turvallisuus, kunnioitus ja tasavertaisuus, arvostus ja hienotunteisuus sekä vähättelemättömyys. Lisäksi tärkeää on välittäminen, ymmärtäminen sekä uhrin kuuluksi tuleminen ja valmius keskustella uhrin peloista ja tuntemuksista. Poliisin tulee tehdä erityisen suojelutarpeen arviointia ja huomioida se koko rikosprosessin ajan. Ylipäänsä on hyvä pitää yllä ilmapiiriä toivosta uhrin kannalta, ja olla luottamuksellinen ja empaattinen.

Molemmat haastatellut nostavat esiin sen, että poliisin tulee aktiivisesti antaa uhrille tietoja ja ohjausta. Åberg sanoo, että asioista tulee kertoa uhrille ajantasaisesti ja aktiivisesti, sillä hän ei osaa kysyä niistä erikseen. Erityisen tärkeää on tarjota uhrille tietoa rikosprosessin kaikissa vaiheissa myös kirjallisesti, vaikka sitä ei erityisesti pyydetäisikään. Jos uhri ei saa tietoa, hän voi esimerkiksi luulla, että asian tutkiminen on lopetettu. Myös haastateltava 2 tuo esille uhrin tiedonsaannin tärkeyden. Hän nostaa esille sen, että jokaisella asianomistajalla, heidän läheisillään sekä todistajalla tulee olla oikeus saada ohjausta, neuvontaa sekä tietoa hänelle tarjolla olevista maksuttomista tukipalveluista. Lähtökohtaisesti poliisin ei tule arvioida sitä, kuka tarvitsee tukea ja perustaa ohjaustaan tähän. Poliisiyksiköiden tulee varmistua siitä, että uhrien palvelunohjaus on automaattinen ja rakenteellinen osa kaikkea poliisityötä, niin kentällä, hallinnossa kuin kehittämistyössäkin. Haastateltava 2 kertoo, että hänen mielestään yhä useampi poliisi on tietoisempi oi-

keuspsykologisista ja uhrisensitiivisistä tekijöistä ja siitä, kuinka ne vaikuttavat uhrin käytökseen sekä kuinka ne tulee huomioida uhrin kohtaamisessa. Hänen mukaansa tieto näistä asioista lisää taitoa käytännössä.

Åbergin mukaan vähemmistöihin kuuluvien osalta on hyvä ymmärtää se, että heillä voi olla aiempien kokemustensa vuoksi vaikeuksia luottaa ihmisiin ja viranomaisiin. Ymmärrettävä kieli tulisi löytää heti, ja tulkkeja tulisi käyttää rikosilmoituksen jättämisestä alkaen ja koko tutkinnan ajan silloin, kun uhri ei riittävästi ymmärrä viranomaisen käyttämää kieltä. Haastateltavien kanta uhrien ohjaamisen maantieteelliseen tasavertaisuuteen oli yhtenevä: Suomessa rikoksen uhrien ohjaus ei ole tasavertaista alueellisesti. Åbergin mukaan ohjauksen tasavertaisuus on kehittynyt selkeästi eteenpäin viime vuosina, mutta edelleen ohjauksessa on suuria paikallisia, alueellisia ja yksilökohtaisia eroja. Eri poliisimiehet samoilla poliisiasemillakin voivat toimia eri tavoin uhrien ohjaamisessa. Haastateltava 2:n mukaan ohjaus Suomessa ei ole tasavertaista niin laadullisesti kuin määrällisestikään.

9 POLIISIEN HAASTATTELU

Poliisien näkökulmaa Poliisin ja Rikosuhripäivystyksen yhteistyöstä selvitin sähköpostitse Forms-lomakkeen avulla. Tutkimusta varten haastateltiin kolmea poliisia, joista kaksi työskentelee väkivaltarikosten tutkinnassa Helsingin poliisilaitoksella. Heihin viitataan tässä työssä nimillä poliisi 1 ja poliisi 2. Poliisi 1 työskentelee läheisväkivaltarikoksia tutkivassa ryhmässä ja kertoo, että hänen työnsä sisältää paljon esiselvityksiä, joiden yhteydessä hän esimerkiksi soittaa asianosaisille, ja sen jälkeen käsiteltävä juttu linjataan joko tutkittavaksi tai muutoin selvitettäväksi. Lisäksi hän kertoi myös kuulustelutilanteissa kohtaavansa rikosten asianosaisia, eli myös rikoksen uhreja. Hänen kohtaamansa rikosten uhrin ovat joutuneet väkivaltarikoksen uhreiksi jonkun uhrin läheisen ihmisen toimesta. Poliisi 2 tutkii työssään seksuaalirikoksia. Hän kertoo kohtaavansa rikoksen uhreja työssään päivittäin.

Poliisi 1 kertoo, että jokaisen tutkittavan jutun kohdalla asianosaisia ohjataan tukipalveluiden pariin, ja että läheisväkivaltatutkinnassa ihmisten ohjaaminen kolmannen sektorin palveluntarjoajien luokse on oleellinen osa työtä. Hän kertoo, että tukipalvelujen tarjoajia on runsaasti, ja se minne rikoksen uhri ohjataan, riippuu pitkälti siitä, minkälaisen rikoksen uhriksi kyseinen henkilö on joutunut. Hänen mukaansa RIKU on tukijärjestönä kattava, sillä sitä kautta rikoksen asianosainen saa laajaa tukea ja apua myös käytännön asioihin. Poliisi 2 kertoo, että hänen ryhmässään tutkijat ohjaavat uhria tukipalveluiden pariin välillä aktiivisesti välittämällä uhrin tiedot ja välillä ainoastaan ohjeistaen asiakasta, ja että ohjaus tukipalveluihin tapahtuu lähes kaikissa heidän tutkimissaan rikoksissa, pois lukien lievemmat seksuaaliset ahdistelut.

Rikosuhripäivystyksen lisäksi poliisi 1 kertoo heidän tutkintaryhmänsä tekevän paljon yhteistyötä mm. Monikanaisten, Miessakkien sekä Kilpon lähisuhdeväkivaltayksikön kanssa. Poliisi 2 kertoo, että he eivät ohjaa suoraan muille tukijärjestöille kuin RIKU:lle, mutta SERI-keskuksen psykologin käynnille ohjataan usein heidän toimestaan rikoksen uhreja. Poliisi 1 kuvaa Poliisin yhteistyöstä Rikosuhripäivystyksen ja muiden tukijärjestöjen kanssa hyväksi, ja että ohjatut rikoksen uhrit otetaan aina vastaan. Hänen mukaansa haasteita tuo se, että myös auttavilla tahoilla voi olla ruuhkaa ja viivettä ennen kuin he pystyvät tarjoamaan heille ohjatulle rikoksen uhrille tukipalveluitaan.

Poliisi 2 kertoo yhteistyöhön liittyväksi ongelmakohdaksi sen, että tukihenkilön rooli on järjestäytyneen tukijärjestelmän alaisuudessa vaikea eriyttää rikosoikeudellisen asiantuntijan tehtävästä. Poliisi 2 kertoo myös kokevansa, että tukihenkilön rooli usein sekoittuu eräänlaisen kokemusasiantuntijan rooliin, jolla oletetaan olevan käsitys myös tapahtuman oikeudellisten aspektien arvioinnissa. Hän myös korostaa, ettei rikoksen uhrilta itseltään voi vaatia näiden roolien erottamista. Poliisi 2 myös kertoo, että tukihenkilöillä saattaa olla helposti vaikea sanoa asiakkaalle, että hän ei ole joutunut rikoksen uhriksi vaikka henkilö itse näin kokisi. Poliisi 2 kertoo, että tukihenkilöiden rikosoikeudellinen osaaminen ei välttämättä anna heille tarvittavia työkaluja arvioida käsiteltävää tapahtumaa. Tukihenkilön rikosoikeudellisen tietämyksen ollessa mahdollisesti vajavaista, asiakkaan itsensä voi olla vaikea ymmärtää ja tukeutua ohjeeseen tai tietoon, joka ei välttämättä ole pätevää.

Poliisi 2 kertoo mm. vastaanottaneensa rikosilmoituksen henkilöltä, joka oli kääntynyt Rikosuhripäivystyksen pariin, ja että kyseinen teonkuvaus ei täyttänyt kuitenkaan rikoksen tunnusmerkistöä. Poliisi 2 koki tässä tilanteessa RIKU:n halun auttaa johtaneen siihen, että henkilön käsitys siitä, että hän on joutunut rikoksen uhriksi, oli vahvistunut, ja että tämä ei varmastikaan ollut auttanut henkilön henkistä hyvinvointia tapahtumien jälkeen. Poliisi 2 kertoo kohdanneensa työssään useita tilanteita, joissa asiakas on kokenut ahdistavaksi sen, että tukihenkilö tai omainen näkee hänet nimenomaan uhrina, jonka elämä on tapahtumien seurauksena pilattu. Tällaisissa tilanteissa hän kokee, että asiakkaat eivät tunnista itseään yhteiskunnan heille tarjoamasta uhrikuvasta. Poliisi 2 kertoo myös, että kokee yhteiskunnallisen keskustelun RIKU:n ympärillä olleen vuosien mittaan sellaista, että se vahvistaa asiakkaan uhrikuvaa. Hän kertoo tämän vuoksi olevansa hyvin varovainen tarjoamaan proaktiivisesti RIKU:n palveluita, ellei asiakas itse nimenomaan toivo niitä.

Poliisi 2 kertoo myös monissa tilanteissa kokeneensa Rikun tukihenkilön läsnäolon kuulustelussa ongelmallisena. Hän on kokenut tukihenkilön läsnäolon kuulusteluissa uhrin uhriasemaa vahvistavana ja joissakin tapauksissa alentavana. Poliisi 2 kokee, että poliisi voi omalla toiminnallaan kuulustelussa käsitellä asiakkaan mahdollista ahdistuneisuutta ja viedä kuulustelutilannetta eteenpäin huomioiden asiakkaan sen hetkisen tilanteen. Hänen mukaansa ulkopuolisen tukihenkilön läsnäolo kuulustelutilanteessa vieraannuttaa poliisin tilanteesta, joka on haitallista kuulustelun kulun kannalta. Hän vertaa tilannetta siihen, että lapsen kuulustelussa olisi läsnä vanhempi tukihenkilönä, jolloin poliisiin on vaikea rakentaa luottamusta lapseen, jolla on jo lähtökohtaisesti vahva luottamus vanhempaansa. Poliisi 2:n mukaan RIKU:n toiminta on kuitenkin saavutettu pitkän työn tuloksena, ja siitä on parhaimmillaan hyötyä rikoksen uhrille siten, että se ei haittaa rikosprosessia.

Poliisi 1 kertoo ohjauksen tapahtuvan heidän ryhmässään siten, että kun ryhmälle on kirjattu rikosilmoitus, asianomistajalle eli uhrille lähetetään välittömästi kirje, joka sisältää tietoa tukipalveluita tarjoavista tahoista. Lisäksi kuulusteluiden yhteydessä tai asiakkaalle soittaessa auttavista tahoista kerrotaan poliisin toimesta. Kuulustelulomakkeelle sekä esitutkintapöytäkirjan merkintälehdelle tehdään merkintä tukipalveluiden tarjoamisesta. Poliisi 1 korostaa, että rikoksen uhriksi joutunut

henkilö on yleensä halukkain ottamaan apua vastaan kun tapahtuma on tuore. Lähisuhdeväkivalta eroaa muista väkivaltarikoksista osallisten henkilösuhteiden vuoksi, ja tämä tuo omat haasteensa nopean avun tarjoamiseen. Poliisi 2 kertoo ohjeistavansa rikoksen uhreja hakemaan tukea mikäli he niin haluavat, mutta pysyvänsä tietoisena sen mahdollisista riskeistä rikostutkinnalle. Poliisi 2 kertoo priorisoivansa sitä, että pystyy rakentamaan luottamuksen asiakkaaseen eli tässä tilanteessa rikoksen uhriin kahden kesken.

Poliisi 1 korostaa myös siitä, että viime vuosien aikana on kiinnitetty enemmän huomiota siihen, että uhrien lisäksi myös rikoksen tekijälle pyritään tarjoamaan apua eri keinoin, ja että etenkin läheisväkivaltarikoksissa on tärkeää tarjota apua koko perheelle eikä pelkästään uhrille ja tekijälle. Poliisi 2 mainitsee, että sosiaalisesti taitava tukihenkilö voi varmasti olla hyvä tuki rikoksen uhrille, mutta poliisi tai avustaja voi hyvässä tilanteessa tarjota asiakkaalle prosessuaalisen ammattitaitonsa lisäksi myös mielenrauhaa. Poliisi 2 kokee yhteiskunnan tarjoavan runsaasti tukimahdollisuuksia, ja että tämä apu on saatavilla hyvin rikoksen uhreille. Poliisi 2 nostaa esille sen, että rikoksesta epäillylle tarjolla olevat tukipalvelut ovat suurimassa osassa maata olemattomia. Lisäksi etenkin seksuaalirikokset ovat yhteiskunnassa hyvin leimaavia kaikille osapuolille, ja poliisi 2 kokisi tarpeelliseksi tukipalvelut myös rikoksesta epäillyn asemassa olevalle, riippumatta siitä tuomitaanko kyseinen henkilö vai ei. Poliisi 2 kertoi keskustelleensa vastuksistaan myös kollegoidensa kanssa ja saaneensa sieltä samanlaisia kommentteja mitä itse antoi tämän kyselyn yhteydessä.

Poliisi 3 kertoo työskennelleensä poliisina 20 vuotta ja sinä aikana työskennelleensä kentällä, tutkinnassa ja ennalta estävässä toiminnassa. Hän kertoo työskennelleensä Helsingin ja Länsi-Uudenmaan poliisissa, ja tällä hetkellä työskentelevänsä ankkuripoliisina. Lisäksi hän kertoo tekevänsä ennalta estävää työtä nuorten sekä läheisväkivaltaan- ja kunniaan liittyvien väkivaltarikosten asianosaisten kanssa. Poliisi 3 kertoo kohtaavansa rikoksen uhreja monissa eri tilanteissa, mutta pääasiassa siten, että he ovat ohjautuneet Ankkurin asiakkaiksi ja heille on sovittu etukäteen tapaaminen, ja rikosta ja siihen liittyviä asioita käsitellään esimerkiksi turvakodissa oltaessa. Hän on ohjannut rikoksen uhreja Rikosuhripäivystyksen pariin eri rikosasioissa, mutta lähinnä väkivaltarikoksissa, vainoamisissa ja lähesty-

miskiellon rikkomisissa. Hän kertoo ottavansa Rikosuhripäivystyksen aina puheeksi asiakkaiden kanssa puhutuksen yhteydessä ja asiakkaan luvan antaessa välittävänsä sähköpostitse asiakkaan yhteystiedot RIKU:lle. Rikoksen uhrien lisäksi hän kertoo ohjanneensa RIKU:lle pelkääviä todistajia ja rikoksen uhriksi joutuneiden lasten vanhempia. RIKU:n lisäksi hän on ohjannut ihmisiä mm. Sopusuhteeseen ja Turvaverkko Helsinkiin, yksittäistapauksissa myös muihin tukipalveluihin.

Poliisi 3 kertoo, että yhteistyössä RIKU:n kanssa ei ole ilmennyt ongelmakohtia. Hän nostaa esille hyvänä toimintatapana sen, että poliisi ohjaa asiakkaalta luvan saatuaan asiakkaan RIKU:lle, eikä yhteydenottoa jätetä asiakkaan vastuulle. Hän nostaa esille hyvinä asioina RIKU:n erityisosaamisen ihmiskauppa-asioissa ja sen, että asiakkaat eivät joudu odottamaan kauaa RIKU:n yhteydenottoa. RIKU:n toimintaa hän kuvaa laadukkaaksi, monipuoliseksi ja empaattiseksi. Poliisiin tulee hänen mukaansa ohjata uhri avun ja tukipalvelujen pariin niin aikaisin kuin mahdollista. Poliisiin tulee myös miettiä asiakaskohtaisesti millaisia tukipalveluita kyseinen asiakas tarvitsee. Ohjauksen on hyvä tapahtua poliisin toimesta senkin vuoksi, että kuormittavassa elämäntilanteessa asiakas ei välttämättä itse ota yhteyttä tukipalveluihin vaikka kokisikin niitä tarvitsevänsä.

10 YHTEENVETO JA JOHTOPÄÄTÖKSET

Opinnäytetyön yhteydessä haastateltiin kahta Rikosuhripäivystyksen työntekijää ja kahta väkivaltarikosten (läheisväkivalta- ja seksuaalirikostutkinta) parissa tutkinnassa työskentelevää poliisia sekä yhtä ankkuripoliisina työskentelevää poliisia. Koska kyseessä on kvalitatiivinen tutkimus, jossa on pieni määrä haastateltavia, on selkeää, että vastauksissa vaikuttaa juuri kyseisen vastaajan kokemukset ja mielipiteet asiasta. Kaikenlaiseen yhteistyöhön eri toimijoiden välillä vaikuttaa osapuolten välinen kommunikaatio sekä heille määritetyt tehtävät. Yhteistyö Rikosuhripäivystyksen ja Poliisin tutkinnan puolella on myös varmasti aktiivisempaa kuin Poliisin kenttätöiden puolella. Vielä erityisesti väkivalta- ja seksuaalirikoksia tutkittaessa uhrin tuen tarve korostuu.

RIKU:n molemmat haastatellut työntekijät nostivat esiin sen, että sekä poliisihenkilöiden että laitosten välillä on vaihtelua ohjauksessa tukipalveluihin. Tämä ilmeni myös haastateltujen poliisien vastauksista, jotka kertoivat omistaan ja ryhmiensä tavoista ohjata asiakkaita tukipalveluiden pariin. Kaksi kolmesta kyselyyn vastanneesta poliisista kertoi yhteistyön RIKU:n kanssa olevan pääsoin positiivista, ja yksi vastaajista oli havainnut yhteistyössä myös enemmän kehitettäviä puolia. Kaksi poliisia kertoi ohjaavansa aktiivisesti rikoksen uhreja RIKU:n pariin rutiininomaisesti, kun taas yksi vastaaja kertoi välttävänsä aktiivisesti RIKU:lle ohjausta ellei asiakas itse niin toivo.

Erilaiset kokemukset poliisien keskuudessa RIKU:n toiminnasta voi johtua monesta eri tekijästä. Esimerkiksi RIKU:n yhteistyö eri poliisin tutkintaryhmien kanssa voi olla erilaista. Lisäksi poliisien vastauksissa havaittuihin eroihin voi vaikuttaa myös se, millaisia ihmisiä poliisi on kohdannut RIKU:sta. Eri ihmisillä on eri toimintamalleja, eivätkä ne kaikki välttämättä sovi yhteen. Myös poliisin omat ajatukset, kokemukset ja arvot vaikuttavat siihen, miten he ajattelevat asioista. On tilannekohtaista ja ihmisistä riippuvaa, minkälainen ohjaus sopii mihinkin tilanteeseen. Oikeanlaisen ohjauksen löytämiseen vaaditaan hyvää kykyä lukea tilannetta ja ihmistä sekä vallitsevia olosuhteita. Parhaimpaan lopputulokseen päästään, kun sekä RIKU:n työntekijät että poliisi työskentelevät yhdessä kommunikoiden rikoksen uhrin etua mielessä pitäen.

Rikosuhripäivystyksen haastatteluista ilmeni, että keskusteluyhteys osan poliisilaitoksista kanssa on heikko, ja yhteistyö riippuu pitkälti alueesta. Poliisien haastatteluiden perusteella ohjaus on pitkälti asiakkaalle tukipalveluista kertomista taikka asiakkaan yhteystietojen välittämistä Rikosuhripäivystykselle. Haastatteluiden vastauksista voisi päätellä, että kommunikaation ja aktiivisen yhteistyön lisääminen RIKU:n ja Poliisin välillä olisi hyödyllistä. Näin mikäli jotain ongelmakohtia koetaan toisen toiminnassa, voitaisiin niistä keskustella ja luoda mahdollisesti toimivampia ratkaisuja nykyisten tilalle.

Kyselyssä saadut vastaukset olisivat voineet olla hyvinkin erilaisia, mikäli haastatellut poliisit olisivat työskennelleet esimerkiksi poliisin kenttätöissä tai tavallisessa, ei mihinkään tiettyyn rikostyyppiin erikoistuneessa tutkimusryhmässä. Kenttätöissä ihmisten kanssa tapahtuvat kohtaamiset ovat usein lyhyempiä ja kertaluontoisia, ja uhrin tuen tarpeen huomiointi näkyy usein tilanteen kokonaiskuvan selvittämisessä ja sen välittämisessä rikosilmoituksen välityksellä tutkinnalle. Aktiivisempi tukipalveluiden esittely ja sinne uhrin tietojen välittäminen tapahtuu sitten sen perusteella tutkinnassa. Keskusteltuani opinnäytetyöni aiheesta kentällä työskentelevien poliisien kanssa kehoitettiin minua usein kääntymään juuri väkivaltarikoksia tutkivien poliisien pariin, sillä heillä arveltiin olevan eniten sanottavaa aiheeseen ja he todennäköisesti tekevätkin ohjausta aktiivisimmin.

Sekä poliisien että RIKU:n työntekijöiden haastatteluissa nousi esille se, että tukipalveluihin ohjaamisen tulisi olla aktiivista eikä asiakkaan itsensä vastuulla. Molempien toimijoiden haastatteluissa yhteisinä teemoina esille nousi myös asiakkaan yksilöllisen tilanteen huomioinen tukipalveluihin ohjaamisessa, ja että poliisiin tulisi välittää asiakkaan yhteystiedot RIKU:lle mikäli hän on antanut suostumuksensa. Asiakas ei itse välttämättä toimi oman etunsa mukaisesti tai pysty itse ottamaan yhteyttä tukijärjestöön esimerkiksi raskaan elämäntilanteen vuoksi.

Haastatteluissa esiin nousseet asiat ovat melko samankaltaisia kuin aiemmin vastaavissa tutkimuksissa. Haastattelututkimuksissa näkemuserot vaikuttavat vastauksiin, ja tuloksista on vaikea vetää mitään tiettyjä suoraviivaisia johtopäätöksiä asian suhteen, etenkin haastateltavien määrän ollessa vähäinen. Haastattelukysymyksillä saatiin kuitenkin ajantasaista tietoa Poliisin ja Rikosuhripäivystyksen välisestä yhteistyöstä, ja sieltä esille nousseita huomioita voidaan jatkossa nostaa esille yhteistyötä tarkasteltaessa ja kehitettäessä.

LÄHTEET

Eklund, Ville 2020: Poliisi ohjaa rikosten uhreja avun piiriin vaihtelevasti – erot kaupunkien välillä valtavia: ”Asiakas itse päättää, haluaako ottaa apua vastaan”. Uutinen. Luettavissa: <https://www.mtvuutiset.fi/artikkeli/poliisi-ohjaa-rikosten-uhreja-avun-piiriin-vaihtelevasti-erot-kaupunkien-valilla-valtavia-asiakas-itse-paattaa-haluako-ottaa-apua-vas-taan/7777166> . Luettu 02.04.2024.

Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiivi 2012/29/EU. Rikoksen uhrien oikeuksia, tukea ja suojelua koskevista vähimmäisvaatimuksista sekä neuvoston puitepäättökseen 2011/220/YOS korvaamisesta 2012., 59, 61, 64, 68–71. Luettavissa: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/FI/TXT/PDF/?uri=CELEX:32012L0029>. Luettu 02.04.2024.

Hirsjärvi Sirkka, Remes Pirkko & Sajavaara Paula 2007: Tutki ja kirjoita. Helsinki, Tammi., 157–160.

Huoma, verkkosivu. Luettavissa: <https://www.huoma.fi/>. Luettu 20.03.2023

Ilmoitettujen ryöstörikosten määrä kasvoi 17,9 % vuonna 2023. Rikos- ja pakkokeinotilasto 2023. Tiedote. Luettavissa: <https://tilastokeskus.fi/julkaisu/cln31ds0z94rs0cutr13fhemu>. Luettu 02.04.2024.

Kallinen Timo & Kinnunen Taina 2021. Etnografia. Teoksessa Kirsi Juhila. Laadullisen tutkimuksen verkkokäsikirja: Laadullisen tutkimuksen ominaispiirteet. Tampere, Yhteiskuntatieteellinen tietoarkisto. Luettavissa: <https://www.fsd.tuni.fi/fi/palvelut/menetelmaopetus/kvali/mita-on-laadullinen-tutkimus/laadullisen-tutkimuksen-ominaispiirteet/>. Luettu 03.04.2024.

Kinnunen Heikki & Antikainen Juho-Ville 2019: Auttavien tahojen käyttäminen osana poliisityötä: Miten se toimii Helsingissä?. Poliisiammattikorkeakoulu. Opinnäytetyö. 29–32.

Korteniemi, Iiris 2023: Rikosuhripäivystys varoittaa: Palveluja pakko leikata. Uutinen. Luettavissa: <https://www.mtvuutiset.fi/artikkeli/rikosuhripaivystyksen-varoittaa-palveluja-pakko-leikata/8780656#gs.7i5ed7>. Luettu 05.04.2024.

Laajarinne Eija-Maarit & Rautiainen Jaana 2015: Saman katon alla. Rikostorjunnan poliisien kokemuksia rikosuhripäivystyksen Visitor-toiminnan toteutumisesta Lahdessa ja Hämeenlinnassa. Lahden ammattikorkeakoulu. Opinnäytetyö. 1,8, 37–40.

Mannerheimin lastensuojeluliiton Helsingin yhdistys, verkkosivu. Luettavissa: <https://helsinki.mll.fi/palvelumme/apua-vakivaltaan/turvaverkko-helsinki/>. Luettu 06.04.2024.

Miessakit ry, verkkosivu. Luettavissa: <https://www.miessakit.fi/miessakit-ry/>. Luettu 09.04.2024.

Monika-Naiset liitto ry, verkkosivu. Luettavissa: <https://monikanaiset.fi/>. Luettu 10.04.2024.

Nollalinja, verkkosivu. Luettavissa: www.nollalinja.fi. Luettu 28.03.2023.

Poliisi, verkkosivu. Luettavissa: <https://poliisi.fi/jouduitko-rikoksen-kohteeksi#:~:text=Poliiisi%20ohjaa%20tuen%20piiriin,-Poliisin%20tulee%20huomioida&text=Uhrien%20kohtaminen%20vaatii%20poliisilta%20hyvi%C3%A4,uhrin%20tukipalveluiden%20piiriin%20t%C3%A4m%C3%A4n%20suostumuksella>. Luettu 21.03.2023.

Pääkaupungin turvakoti ry, Lähisuhdenväkivaltatyön yksikkö, verkkosivu. Luettavissa: <https://paakaupunginturvakoti.fi/lahisuhdevakivaltatyon-yksikko/>. Luettu 08.04.2024.

Rantaeskola, Satu 2019: Rikos ja Rikosprosessi. Tyrvää-Vammala-Sastamala, Warelia., 27, 141–142, 145–147.

Rikosuhripäivystys, verkkosivu. Luettavissa: <https://www.riku.fi/palvelut/>. Luettu 22.03.2023.

Salmi Venla & Sarimo Mervi 2016: Rikoksen uhrin tiedonsaannin edistäminen. Oikeusministeriön mietintö OM 8/021/2015, lausuntotiivistelmä., 19–22. Luettavissa: https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/78866/OMML_47_2016_Rikoksen_uhrin_tiedonsaanti_46s.pdf?sequence=1&isAllowed=y.

Seri-tukikeskus seksuaaliväkivallan uhreille, Naistenklinikka, verkkosivu. Luettavissa: <https://www.hus.fi/potilaalle/sairaalat-ja-toimipisteet/naistenklinikka/seri-tukikeskus-seksuaalivakivallan-uhreille>. Luettu 09.04.2024.

Simanainen Antti, Sarimo Mervi, Evwaraye Ari, Manns-Haatanen Heidi, Juslèn Jenni, Mantila Anu, Seppänen Immo, Hallenberg Silja, Leppälä Jussi, Kalske-Haikonen Erja, Turunen Jonna, Tiilikainen Sakari & Rantaeskola Satu 2016. Rikoksen uhrin suojelutarpeen arviointimenettelyn käsikirja. Sisäministeriön julkaisu., 11–13, 22–28, 32–33. Luettavissa: https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/75016/Kasikirja_lopullinen.pdf. Luettu 02.04.2024.

Sopu, verkkosivu. Luettavissa: <https://soputila.fi/>. Luettu 05.04.2024.

Tietoon tulleiden ryöstöjen määrä kasvoi 23,3 % vuonna 2022. Rikos- ja pakkokeinotilasto 2022. Tiedote. Luettavissa: <https://www.stat.fi/julkaisu/cl8lagmwalp7k0cvzvqc4qym3>. Luettu 02.04.2024.

Tuki rikoksen uhreille 2021, verkkosivu. Luettavissa: <https://www.oikeus.fi/fi/index/asiatja-palvelut/rikoksenuhrille/tietoarikoksenuhrinoikeuksista/tukirikoksenuhreille.html>. Luettu 02.04.2024.

Tukinainen, verkkosivu. Luettavissa: www.tukinainen.fi. Luettu 03.04.2023.

Åberg, Leena 2017. Rikoksen uhrin käsikirja. Santalahti., 155–158.

LIITE 1

Kysymykset rikoksen uhrien tukijärjestöille

1. Kuka olet ja mikä on työtehtäväsi?
2. Koetko, että Poliisi osaa ohjata rikoksen uhrin järjestönne pariin?
3. Mitä kautta asianomistajat löytävät tukijärjestölle?
4. Minkälaista poliisin ja tukijärjestöjen yhteistyö on teidän näkökulmastanne?
 - a. Onko jotain ongelmakohtia tai kehitysideoita?
 - b. Mikä on erityisen hyvää ja toimivaa ja haluaisitte tuoda sen muidenkin tietoon?
5. Mitä toivotte poliisin ottavan huomioon asianomistajan kohtaamisessa ja avun piiriin ohjaamisessa?
6. Onko asianomistajien ohjaus mielestänne tasavertaista kaikkialla Suomessa?
7. Muuta kommentoitavaa aiheeseen liittyen?
8. Kun käsittelen vastauksianne työssäni, haluatteko esiintyä nimellänne vai anonyyminä?

LIITE 2

Kysymykset poliiseille

1. Kuka olet ja mikä on työtehtäväsi?
2. Millaisissa tilanteissa kohtaat rikoksen uhreja?
3. Minkälaisissa rikoksissa ja tilanteissa ohjaatte ja olette ohjanneet ihmisiä Rikosuhripäivystyksen pariin?
4. Oletteko ohjanneet ihmisiä suoraan jonkun muun tukijärjestön kuin RIKU:n pariin?
5. Minkälaista yhteistyö Rikosuhripäivystyksen ja muiden tukijärjestöjen kanssa on poliisin näkökulmasta?
 - a. Onko jotain ongelmakohtia tai kehitysideoita?
 - b. Mikä on erityisen hyvää ja toimivaa ja haluaisitte tuoda sen muidenkin tietoon?
6. Mitä poliisin mielestänne pitää ottaa huomioon tilanteessa, jossa rikoksen uhrille tarjotaan ohjausta tukijärjestön pariin ja missä kohtaa rikosprosessia tämän ohjauksen tulisi tapahtua?
7. Muuta kommentoitavaa aiheeseen liittyen?
8. Kun käsittelen vastauksianne työssäni, haluatteko esiintyä nimellänne vai anonyyminä?